

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Ústav romanistiky

Bakalářská práce

Evropská politika v oblasti bezpečnosti potravin

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Kateřina Drsková, Ph.D.

Vypracovala: Martina Horáková

Obor: Francouzština pro evropský a mezinárodní obchod

Ročník: 3

České Budějovice 2009

Poděkování:

Děkuji vedoucí své bakalářské práce Mgr. Kateřině Drskové, Ph.D. za její ochotu, cenné připomínky a odborné vedení během celé práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině za podporu při studiu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 24. dubna 2009

.....
Martina Horáková

Obsah

1. Úvod	5
2. Definice základních pojmů	7
3. Historie bezpečnosti potravin	9
4. Legislativa	14
4.1. Legislativa v rámci Evropské unie	14
4.1.1. Smlouva o založení ES	15
4.1.2. Bílá kniha o zdravotní nezávadnosti potravin	16
4.1.3. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002	18
4.2. Legislativa v rámci České republiky	20
4.2.1. Zákon o potravinách a tabákových výrobcích č. 110/1997 Sb.	21
4.2.2. Strategie Bezpečnosti potravin	22
4.3. Označování potravin	23
5. Orgány činné v oblasti bezpečnosti potravin	26
5.1. Orgány v rámci Evropské unie	26
5.1.1. Evropský úřad pro bezpečnost potravin	26
5.1.2. Další orgány	28
5.2. Orgány v rámci České republiky	30
5.2.1. Složky podílející se na systému zajištění bezpečnosti potravin	30
5.2.2. Koordinační skupina (KS)	32
5.2.3. Odbor bezpečnosti potravin Ministerstva zemědělství ČR	32
5.2.4. Vědecké výbory	33
5.2.5. Státní dozor	34
6. RASFF a HACCP	35
6.1. Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva	35
6.2. Analýza nebezpečí a kritické kontrolní body	37
7. Závěr	39
Résumé	41
Glosář	44
Zdroje	46
Přílohy	48
Anotace	53

1. Úvod

Bezpečnost potravin je pro většinu z nás vágní pojem. Určitě jsme o něm už slyšeli, ale nevíme přesně, co vše se za ním skrývá. Většinou se o bezpečnosti potravin mnoho nemluví, ale v okamžiku, kdy se vyskytne nějaké nebezpečí, objevuje se toto spojení v médiích každý den. Tak tomu bylo například v roce 1995, kdy se vyskytla BSE (Bovinní spongiformní encefalopatie), lidově nemoc šílených krav, či v roce 2001, kdy ve Velké Británii vypukla epidemie slintavky a kulhavky, o kterých média přinesla informace, což způsobilo mezi lidmi paniku a nedůvěru v bezpečnost potravin.

Teprve až když se objeví nějaké riziko, lidé se začnou zajímat o to, do jaké míry je jejich bezpečnost zajištěna a kdo je za ni odpovědný. Musím říci, že když jsem se k tématu bezpečnost potravin dostala poprvé, také jsem o něm mnoho nevěděla. Než jsem začala studovat materiály ke své bakalářské práci, nenapadlo mě, jak rozsáhlý a propracovaný systém Evropská unie společně s členskými státy vytvořila, aby zajistila ochranu spotřebitelů, a jak obsáhlá a zajímavá je tato tematika. Přitom se dotýká každého z nás. Jídlo je jednou z mála nezbytných věcí, které k životu opravdu potřebujeme. Nemůžeme bez něho žít a stejně toho o aspektech, které ho přímo či nepřímo ovlivňují, víme tak málo. Když si ráno sedneme ke stolu a pijeme hrnek kávy a na máslem namazaný rohlík si položíme plátek šunky, nikdy nepřemýšlíme o tom, odkud šunka pochází. Neznáme chovatele, který se o prasata, jež jsou chována pro tento účel, stará, nevíme, v jakých podmínkách žijí ani čím je chovatel krmí. A přesto šunku bez obav sníme. Asi je to tím, že zhruba tušíme, že je tu někdo, kdo dohlíží na chov zvířat, určuje, čím mohou a čím nemohou být krmena, kontroluje potraviny, než se dostanou do obchodů a odtud až na náš stůl. A myslím, že všechny, kdo se začnou hlouběji o bezpečnost potravin zajímat, překvapí, jak dlouhá a náročná je procedura výroby potravin, kolika kontrolám je podrobena a kolika zákonům a vyhláškám musí vyhovět, aby vůbec finální produkt mohl být prodáván na evropském trhu a my si ho mohli koupit.

Určitě se dá bez nadsázky říci, že problematika bezpečnosti potravin je pro spotřebitele primární. A je nutné dodat, že stěžejní je bezpečnost potravin i pro Evropskou unii. Základní princip Evropské unie – volný pohyb osob, zboží a služeb –

činí zajišťování vysoké úrovně ochrany života a zdraví, což je prioritou Evropské unie, ještě náročnější. Volná cirkulace potravin vyžaduje propracovanější bezpečnostní systém, kde jednotlivé složky reagují rychle a jsou vzájemně propojeny tak, aby nedocházelo ke zbrzdění nebo ke ztrátě informace. Navíc si Evropská unie dala za cíl obnovit důvěru spotřebitelů v kvalitní a bezpečné potraviny a v rozhodovací postupy použité v oblasti potravinového práva a zároveň vytvořit systémy, které umožní odhalit a řešit problémy bezpečnosti potravin, a zajistit zpětnou vysledovatelnost všech potravin. Jestli se jí podařilo tyto úkoly splnit, bych chtěla zhodnotit v závěru své práce. Dále se ještě pokusím zhodnotit, jaký význam má péče o bezpečnost potravin pro nás, spotřebitele, a pro evropský trh celkově.

Tematika, kterou jsem si vybrala, je velmi obsáhlá, ale bohužel k ní neexistuje téměř žádná literatura. Je pravda, že knižní forma tomuto tématu skutečně příliš nevyhovuje, jelikož zde vidíme neustálý vývoj. Každý den se objevují nové výzvy a nová rizika, takže je možné, že to, co by se napsalo dnes, by již zítra nebylo aktuální. Proto také můžeme na internetu najít celou řadu oficiálních stránek, spravovaných odborníky v dané oblasti, které přinášejí nejnovější informace o možných rizicích, ale i o tom, jaké jsou trendy v potravinách a ve výživě či texty zákonů a vyhlášek, které se k potravinám vztahují. Zde jsem také čerpala největší část informací pro bakalářskou práci, protože se jedná o informace aktuální, neustále doplňované a obnovované. Dále jsem se seznámila s celou řadou právních textů, týkajících se bezpečnosti potravin, jejichž znalost je nezbytná k pochopení dané problematiky.

Jak již bylo řečeno výše, bezpečnost potravin je velmi široké téma, tudíž není možné v rozsahu této práce postihnout všechny aspekty, které jsou s ní spjaté. Proto jsem se zaměřila spíše na obecný rámec. Nejprve vysvětlím základní pojmy a definice ke snadnější orientaci ve zvolené problematice. Poté ji zasadím do historického rámce, kde zmíním nejdůležitější okamžiky ve vývoji bezpečnosti potravin, a také uvedu legislativu, která se bezpečnosti potravin a potažmo celého potravinového práva týká. Dále představím instituce, které legislativu tvoří a které dohlížejí na to, aby byla dodržována. V poslední kapitole stručně popíši Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva, který má za úkol ohlašovat rizikové potraviny a krmiva, aby se zamezilo jejich uvádění do oběhu.

2. Definice základních pojmů

Základním principem evropské i české potravinové politiky je zdravotní nezávadnost neboli bezpečnost potravin. Tento pojem má ovšem daleko širší obsah, než se na první pohled zdá. Dříve se vykládal pouze jako „zdravotní a hygienická nezávadnost“. Dnes je samozřejmostí, že do kategorie bezpečnosti potravin patří také zajištění potravin před úmyslným i neúmyslným poškozením a prověření neškodnosti potravin nového typu a potravin z geneticky modifikovaných organismů. Jelikož v této práci používám některé pojmy, jejichž obsah nemusí být zcela zřejmý, uvedu níže definice těch nejdůležitějších, což usnadní orientaci v dané problematice.

Potravina je pojem, který se prolíná všemi kapitolami. Co ale přesně vyjadřuje? Nařízení (ES) č.178/2002 uvádí, že „potravina je jakákoli látka nebo výrobek, zpracované, částečně zpracované nebo nezpracované, které jsou určeny ke konzumaci člověkem nebo u nichž lze důvodně předpokládat, že je člověk bude konzumovat. Mezi potraviny patří nápoje, žvýkačky a jakékoli látky včetně vody, které jsou úmyslně přidávány do potravin během jejich výroby, přípravy nebo zpracování.“¹ Na trh nemohou být uváděny potraviny, které nejsou bezpečné. To jsou takové potraviny, jež jsou škodlivé pro zdraví nebo nevhodné pro lidskou spotřebu. Uvádění potravin na trh znamená držení potravin za účelem prodeje či za účelem jakékoli jiné formy převodu, zdarma i za úplat, a prodej samotný. Evropská unie se ve své potravinové politice nezaměřuje pouze na potraviny, ale také na krmiva, jak později vysvětlím. Za krmiva jsou považovány veškeré látky a výrobky, které jsou určeny ke krmení zvířat orální cestou. Dalšími často používanými pojmy jsou potravinářský podnik a provozovatel potravinářského podniku. „Potravinářským podnikem je veřejný nebo soukromý podnik, ziskový nebo neziskový, který vykonává činnost související s jakoukoli fází výroby, zpracování a distribuce potravin. Provozovatelem potravinářského podniku je fyzická nebo právnická osoba odpovídající za plnění požadavků potravinového práva v potravinářském podniku, který řídí.“² To samé platí i pro krmivářský podnik a jeho provozovatele.

¹ Nařízení (ES) č.178/2002, článek 2 Definice „potravin“

² Komár, A. *Technologie, zbožiznalství a hygiena potravin, V.část Bezpečnost v potravinářství*, Brno 2008, str.11

Potravinové právo zahrnuje veškerou legislativu, jež je použitelná ve Společenství i na národní úrovni pro potraviny a krmiva v rámci celého potravinového řetězce. Hlavní roli v dosažení cíle vysoké úrovně ochrany lidského zdraví a života, který si EU stanovila, hraje analýza rizika. Skládá ze tří propojených součástí. První částí je hodnocení rizika, což je vědecky podložený proces, při kterém se nebezpečí identifikuje a popíše. Poté nastává druhá část – řízení nebo také management rizika, kdy se zvažují strategické možnosti, které jsou konzultovány zúčastněnými osobami. V případě potřeby se přijmou vhodná preventivní a kontrolní opatření. Poslední částí analýzy rizika je komunikace rizika. Zjednodušeně je komunikace rizika výměna informací mezi všemi zainteresovanými osobami, kam patří spotřebitelé, potravinářské a krmivářské podniky a další. Posledními dvěma pojmy k vysvětlení zůstaly riziko a nebezpečí. „Rizikem se označuje míra pravděpodobnosti nepříznivého účinku na zdraví a závažnosti tohoto účinku, vyplývajícího z existence určitého nebezpečí.“³ Nebezpečí pak představuje situaci, kdy biologické, chemické nebo fyzikální činitele v potravinách/krmivech nebo stav potravin/krmiv mohou mít nepříznivý účinek na zdraví.

³ Komár, A. *Technologie, zbožiznalství a hygiena potravin, V.část Bezpečnost v potravinářství*, Brno 2008, str.12

3. Historie bezpečnosti potravin

V předešlé kapitole jsem se pokusila vysvětlit základní pojmy, které se k této problematice vztahují a jejichž správné chápání je nezbytné pro další čtení práce. Teď bych chtěla věnovat pozornost okamžikům, které zásadním způsobem ovlivnily bezpečnost potravin a formovaly její vývoj. Dnes existuje celá řada organizací, jak na evropské tak na národních úrovních, které se zapojují do kontroly potravin a do vytváření rozsáhlé legislativy. Tak tomu ovšem zpočátku nebylo.

Evropská unie vznikla jako reakce na druhou světovou válku s cílem zajistit trvalý mír. Již od počátku 50. let 20. století začalo politické a hospodářské sjednocování evropských zemí a v roce 1957 došlo k podpisu Římské smlouvy, která založila Evropské hospodářské společenství s myšlenkou společného trhu. I když se jedná o společenství založené především na ekonomické integraci, přesto již ve Smlouvě o založení ES se nacházejí články týkající se bezpečnosti potravin. Je samozřejmé, že tehdejší požadavky se velmi lišily od těch, které v současnosti na potraviny klademe my. Dnes by jistě byly nedostačující. Díky pokroku na vědeckém poli jsme schopni zaručit ne sice absolutní, ale velmi vysokou míru bezpečnosti pro spotřebitele. K tomu ovšem vedla dlouhá cesta.

V 50. letech z hlediska potravinového práva byl kladen důraz především na to, aby bylo zajištěno dostatečné množství potravin pro obyvatele a aby Evropa získala soběstačnost v zásobování. To nebylo jednoduché, protože se evropské země stále ještě vzpamatovávaly z hrůz druhé světové války a navíc byla uchovatelnost potravin poměrně krátká. Tato situace se zlepšila až po masovém rozšíření chladniček v domácnostech. Každodenní nákupy v maloobchodech se zbožím místní výroby byly tedy typické pro tuto dobu. Díky vysoké zaměstnanosti v šedesátých letech rostla spotřeba potravin. Navíc se objevil nový fenomén-cestování. Lidé začali cestovat po celém kontinentu, což znamenalo nové výzvy pro spotřebitele i pro výrobce. Při svých cestách totiž objevovali nové chuti a získávali nové stravovací návyky. Rozšířilo se také přistěhovalectví z ostatních kontinentů, které neovlivnilo pouze politickou a ekonomickou situaci, ale také potravinářský průmysl. V roce 1963 byl založen Codex Alimentarius, společný orgán WHO a FAO, který zavedl mimo jiné používání E-čísel

na etikety vybraných produktů. Codex Alimentarius (v překladu z latiny „potravinářský zákoník“) obsahuje obecné a specifické normy o bezpečnosti potravin, které byly formulovány pro ochranu zdraví spotřebitelů a zajištění správných postupů v obchodování s potravinami. Většina těchto norem nemá právní platnost, přesto jsou uznávané a používané, protože byly sestaveny na základě vědeckých poznatků. Dnes do kodexu patří 170 států, které se podílejí na návrhu norem a na jejich zavádění.⁴

V tomto období také vidíme vznik samoobsluh a rozvoj obalového průmyslu. Obaly byly důležité nejen proto, aby přitáhly pozornost nakupujících, aby potraviny vypadaly dobře a lépe se prodávaly, ale hlavně měly potraviny chránit a prodloužit jejich trvanlivost. Charakteristickým se stal rozvoj nových technologií výroby, balení, skladování, distribuce a ochrany spotřebitele. Tím, jak rostla výroba potravin ve velkých závodech, rostlo i nebezpečí nemocí šířených z potravin. Kdyby se narušila bezpečnost potravin, v ohrožení by již nebyly desítky spotřebitelů, jednalo by se o stovky či tisíce lidí. Tak došlo k doplňování a rozšiřování legislativy. V roce 1964 byla uvedena v platnost první jednotná hygienická pravidla a další rozvoj legislativy vyústil ve vydání tzv. Bílé knihy o bezpečnosti potravin v roce 2000. Tato kniha je velmi důležitá, protože předznamenala další etapu vývoje bezpečnosti potravin. Hlavní novinkou, kterou Bílá kniha přinesla, je zajištění bezpečnosti potravin napříč celým potravinovým řetězcem, někdy se tomu také říká „z farmy až po vidličku“. O tom ale budu více hovořit v kapitole zabývající se evropskou legislativou.

Lidé začali nakupovat v supermarketech a díky delší uchovatelnosti potravin se nákupní cykly prodloužily na týdenní či vícedenní. Touha spotřebitelů uchovávat potraviny co nejdéle vedla k dalšímu zdokonalování obalů a rozvoji výroby mražených surovin a polotovarů. Hektický životní styl a změny ve stravovacích návycích přinesly otevření prvního evropského fast-food řetězce Quick v roce 1971. V sedmdesátých letech se potravinářská i hygienická kontrola zaměřovala pouze na finální produkty, to ale pro zajištění bezpečnosti potravin nebylo dostačující. V roce 1979 vznikl Systém rychlé výstrahy pro potraviny a krmiva, RASFF. Další legislativa se týkala zejména

⁴ Informace o kodexu zveřejněné 2006, 04.26. [cit. 2008-11-28]. Dostupné z internetových stránek: www.mze.cz

kontroly reziduí, především pesticidů, v potravinách, upravila používání aditiv a jejich označování na obalech potravin.

Osmdesátá léta naznačila, že se do budoucnosti bude muset počítat s dalším rozšiřováním Evropské unie, s propojením společného trhu s dalšími zeměmi a také přehodnocením a aktualizací pravidel pro cirkulaci potravin. Navíc do hry vstoupily i rozvojové země, se kterými EU navázala obchodní styky a jejichž výrobky musejí splňovat stejné podmínky jako zboží vyrobené na území Evropské unie. Bylo tedy nezbytné, aby vznikly nové orgány, které by zaručily kontrolu v této oblasti. Byly vytvořeny nové veterinární a potravinářské orgány a Pohraniční veterinární stanice.

V roce 1992 byla podepsána Maastrichtská dohoda, na jejímž základě vznikla Evropská unie a která dovršila fungování společného trhu. Tento krok si vyžádal existenci systému zajišťujícího vysledovatelnost všech potravin až k výrobci. Devadesátá léta zaznamenala nárůst prodejních sítí, ale i návrat ke specializovaným obchodům, které lidé stále častěji navštěvovali. Objevily se ovšem i události, které podnítily ostré debaty a poukázaly na slabé, málo prověřované články v kontrole potravin. Důvěrou spotřebitelů otrásl výskyt BSE a hned poté kontaminace potravního řetězce dioxiny v Belgii. To vedlo ke sloučení dříve roztržitých odborných pracovišť Evropské komise do Generálního ředitelství pro zdraví a ochranu spotřebitele, tzv. DG SANCO, v roce 1999.

V roce 2002 byla dokončena reforma stávající legislativy, kde byla hlavní pozornost kladena na zvířecí krmiva jako viníky všech potravinových krizí posledních let. Evropská unie také ošetřila celou řadu otázek týkajících se zdravotní nezávadnosti potravin, jako je užívání pesticidů, umělé barvení zboží, distribuce a skladování potravin či obalů, se kterými potravina přichází do styku.

Pro lepší kontrolu celého procesu výroby a distribuce potravin byl vyvinut systém HACCP, Analýza nebezpečí a stanovení kritických bodů. Všichni evropští výrobci potravin jsou povinni zavést systém HACCP a zjednodušeně se dá tento systém vysvětlit tak, že každý výrobce si určí kritické body ve své výrobě, kde by mohlo dojít ke vzniku rizika pro spotřebitele, a tyto body musejí být řízeny tak, aby bylo riziko vyloučeno nebo minimalizováno. Vše podléhá důkladné kontrole. Další výzvou bylo

masivní rozšíření EU o 12 členských států. Bylo třeba provést harmonizaci národních legislativ s legislativou evropskou. Současně byly všechny země požádány, aby vypracovaly národní strategie bezpečnosti potravin. Evropská unie chtěla z těchto dokumentů získat potřebné informace, ale také prohloubit spolupráci všech orgánů zodpovědných za bezpečnost potravin. Důležitým krokem bylo přijetí Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 178/2002, které stanovilo obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřídilo Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA) a reorganizovalo RASFF.⁵

Asi nejdiskutovanější problematikou současné doby jsou GMO čili geneticky modifikované organismy. Co jsou to GMO a proč se dnes o nich tolik mluví? „Za GMO je považován organismus, s výjimkou lidských bytostí, jehož dědičná informace uložená v DNA byla změněna pomocí technik genového inženýrství. Jedná se o techniky odlišné od klasického šlechtění. Geneticky modifikované mohou být rostliny, zvířata i organismy.“⁶ Ozývají se různé názory přes nadšení až po odmítavé postoje. GMO nahánějí strach a většina lidí nepodporuje jejich uvedení na trh. Je ovšem zajímavé, že takto odmítavé postoje převažují zde v Evropě, ale v ostatních zemích mimo Evropskou unii jsou některé GMO běžně používány. V roce 2007 průzkum Eurobarometru⁷ prokázal, že „Evropané chápou geneticky modifikované potraviny jako neužitečné, morálně nepřijatelné a představující riziko pro společnost.“⁸

Většinou se setkáváme s geneticky modifikovanými rostlinami, jejichž pěstování se neustále rozšiřuje. GM rostliny se nejčastěji používají jako krmivo pro chovná zvířata. Produkce živočišných GMO není v současnosti pro potravinářské účely v rámci Evropské unie povolena. Kontrola, kterou provádí Evropská unie, je považována za jednu z nejpřísnějších ve světě. Podle Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1829/2003 si EU dala za cíl zajistit vysokou ochranu zdraví lidí a zvířat

⁵ Většina informací o historii je čerpána z článku „Bezpečnost potravin pro spotřebitele – výzva i odpovědnost“, dvouměsíčník Maso [online]. 2008, č.1, str. 36-40. [cit. 2008-11.16]. Dostupný z WWW: <<http://www.casopismaso.cz/obchod/bezpecnost-potravin-pro-spotrebitel--vyzva-i-odpovednost.htm>>

⁶ Autor: SZPI, leták „GMO – otázky a odpovědi“ [online]. [cit. 2008-12-07]. Dostupný z WWW: <http://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/File/Publikace/GMO_08-08.pdf>

⁷ Eurobarometr je organizace, která průběžně shromažďuje názory o evropských záležitostech v členských a kandidátských zemích EU a dvakrát ročně je pak zveřejňuje formou národních zpráv.

⁸ „Milión Evropanů podporuje označování GM potravin“ [online]. 2007, 02.06. [cit. 2009-02-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/zemdlstvi/clanek/milin-evropan-podporuje-oznaovn-geneticky-modifikovanch-potr>>

včetně maximální ochrany životního prostředí. Což činí schvalovací proces pro uvádění nových GM potravin a krmiv velmi složitý a dlouhý. Tuto skutečnost vidíme při porovnání délky schvalovacích procesů např. v Americe, kde schválení průměrně trvá 15 měsíců, zatímco ten samý proces v Evropské unii trvá asi 2,5 roku. Asynchronní autorizace má pak za následek to, že evropští chovatelé nemohou kupovat levné geneticky modifikované krmivo od ostatních světových dodavatelů, protože by došlo ke kontaminaci potravinového řetězce nepovolenými GMO. To se již v praxi stalo.

Opatrnost vůči GMO vedla v roce 1998 dokonce k vydání moratoria na geneticky modifikované plodiny, které trvalo až do roku 2004. Dnešní tendencí je další zpřísnování pravidel pro uvedení geneticky modifikovaných organismů na trh.

A jaká je budoucnost potravin? Podle demografických odhadů by měla populace dosáhnout počtu 9 miliard lidí v roce 2050. Z čehož vyplývá, že bude třeba mnohem většího množství potravin, které ale bude velmi těžké zajistit, jelikož se všeobecně snižují zásoby obilovin, ty jsou navíc na planetě nerovnoměrně rozmístěné, a také se snižuje plocha, na níž se pěstují zemědělské plodiny. Řešením by mohly být právě geneticky modifikované plodiny, které jsou odolnější než běžné plodiny. Tyto plodiny odborníci označují za ekologičtější, protože se energie potřebná k jejich pěstování snižuje až na polovinu, množství vody na závlahu o 35% a emise oxidu uhličitého, který je známý tím, že zapříčiňuje tzv. skleníkový efekt, klesají o třetinu.⁹ Na druhou stranu ale ještě stále nemáme k dispozici žádné dlouhodobé studie, abychom mohli říci, jestli nemohou GMO negativně ovlivňovat prostředí či genetický fond lidstva.

⁹ Data vycházejí z Lidových novin, 2009/01/21, článek *GMO podporuje ekologii*

4. Legislativa

4.1. Legislativa v rámci Evropské unie

Jak již vyplývá z předchozí kapitoly, Evropská unie urazila od svých počátků velký kus cesty. Od zajištění dostatečného množství potravin pro všechny až po přijetí velkého množství zákonů a to i z oblasti hygieny či zajišťování dobrých životních podmínek zvířat. Během let si odborníci uvědomili, že nestačí kontrolovat pouze finální produkty, proto orgány Evropské unie společně s členskými státy přijaly legislativu napříč celým řetězcem zpracování potravin pod názvem „z farmy až na jídelní stůl“, která kontroluje všechny fáze, jimiž potraviny procházejí, než se dostanou ke spotřebiteli. To umožňuje kontrolovat každou sekci zpracování potravin a tím pádem snáze zabránit riziku či ho odhalit ještě dříve, než by mohlo ohrozit spotřebitele. Přičemž současným trendem je na jedné straně zjednodušit evropskou legislativu, na straně druhé pak zpřísnit a zpřesnit podmínky výroby potravin, aby byla zaručena ještě vyšší míra ochrany spotřebitele.

Bezpečnosti potravin se týká celá řada zákonů, nařízení a vyhlášek. Není možné všechny je začlenit do této práce a tak tedy zmíním pouze ty stěžejní, které ovšem velmi dobře dokumentují vývoj bezpečnosti potravin v rámci Evropské unie. Pro lepší představu o tom, jak rozsáhlá legislativa upravující tuto problematiku je, uvádím v příloze č. 1 krátký výčet dalších právních předpisů.

Dá se říci, že v Evropské unii jsou v současnosti tři základní prameny, které upravují bezpečnost potravin. Prvním z nich je Smlouva o založení ES, která hraje významnou roli spíše ve vzniku Evropského společenství než v oblasti potravinového práva, ale je základním pramenem EU a proto ji ve své práci zmiňuji. Dalším je Bílá kniha o zdravotní nezávadnosti potravin. Ta obsahuje opatření, jež byla potřebná k doplnění a modernizaci potravinového práva Společenství tak, aby se stalo soudržnějším a flexibilnějším a aby byla spotřebitelům zaručena vyšší míra transparentnosti. Navíc se stala nositelem myšlenek, ze kterých vychází třetí pramen potravinové politiky Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002. Jako hlavní priority si zde Evropská unie určila vysokou úroveň ochrany zdraví spotřebitelů,

zajištění nepřetržitého sledování bezpečnosti potravin, zřízení Evropského úřadu pro bezpečnost potravin a reorganizaci RASFF.

4.1.1. Smlouva o založení ES

Smlouva o založení ES je jednou z tzv. Římských smluv, které založily Evropské hospodářské společenství, později přejmenované na Evropské společenství. Zakladatelská smlouva vešla v platnost 1.1.1958 a od té doby prošla několika revizemi. Naposledy byla změněna smlouvou z Nice v roce 2001. Upravuje hlavně zásady, na kterých je Společenství založeno, principy jednotného vnitřního trhu nebo občanství EU a jednotlivé politiky Společenství. Dále pak obsahuje institucionální část, která vyjmenovává orgány Evropské unie a jejich strukturu a pole působnosti.

Smlouvu o založení ES je první smlouva, která upravovala právo v nové sjednocené Evropě. Protože se jednalo o dobu poválečnou, kdy byla o potraviny nouze, nejsou zde zahrnuty žádné normy kontroly kvality a jakosti potravin, spíše šlo o to, aby byl zajištěn jejich dostatek. Rozsáhlá legislativa zabývající se potravinovým právem vznikala až později, kdy se podařilo překonat poválečnou krizi.

Ve smlouvě není žádná zmínka o potravinách, ale článek 2 obsahuje výčet poslání Společenství, mezi kterými je zařazena i vysoká úroveň ochrany a zlepšování kvality životního prostředí a zvyšování životní úrovně a kvality života, což nepřímo odkazuje i na potraviny. Článek 3 potom vyjmenovává činnosti Společenství, mezi něž patří i společná politika v oblasti zemědělství, rybolovu a životního prostředí. Smlouva zavádí také společný trh, který se samozřejmě vztahuje i na zemědělství a obchod se zemědělskými produkty. Tuto skutečnost upravuje článek 32, který stanovil, že „zemědělskými produkty se rozumějí produkty rostlinné a živočišné výroby a rybolovu, jakož i výrobky po prvotním zpracování, které mají s těmito produkty přímou souvislost.“¹⁰

¹⁰ Smlouva o založení ES, čl.32

Článek 152 se zabývá veřejným zdravím. Říká, že při vymezení a provádění všech politik a činností Společenství je zajištěn vysoký stupeň ochrany zdraví. „Činnost Společenství doplňuje politiku členských států a je zaměřena na zlepšování veřejného zdraví, předcházení lidským nemocem a odstraňování příčin ohrožení lidského zdraví.“¹¹ V následujícím článku je pak upravena ochrana spotřebitele. „K podpoře zájmů spotřebitelů a k zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele přispívá Společenství k ochraně zdraví, bezpečnosti a hospodářských zájmů spotřebitelů, jakož i podpoře jejich práva na informace, vzdělání a práva sdružovat se k ochraně svých zájmů.“¹² Ještě zmíním článek 174, který se týká životního prostředí. Smlouva přikazuje Společenství sledovat cíle, mezi něž např. patří udržování, ochrana a zlepšování kvality životního prostředí a ochrana lidského zdraví.

Jak je patrné, Evropská unie ve svých počátcích nekladla důraz na politiku potravin. Dnes se ovšem všechny tyto na první pohled nesourodé jevy jako je zemědělská výroba, ochrana spotřebitele a životního prostředí či zlepšení veřejného zdraví staly nedílnou součástí evropské legislativy v oblasti potravinového práva. Vše je totiž provázáno a není možné, aby některý z článků byl opomenut.

4.1.2. Bílá kniha o zdravotní nezávadnosti potravin

V průběhu posledních 30 let přibývá zákonů týkajících se potravinové politiky Společenství. Tyto zákony však nejsou vydávány tak, aby na sebe navazovaly a doplňovaly jakýsi pomyslný celek, takže legislativa je roztržštěná. Není progresivní, tudíž nesleduje nové technologie ve výrobě potravin a s nimi spojená rizika. Tato nedostatečná opatření přispěla ke krizím, které se odehrály v průběhu 90. let a které si všichni dobře pamatujeme. Nejdříve se objevily informace o tzv. nemoci šílených krav a o slintavce a kulhavce, později otrásla evropskými spotřebiteli kontaminace potravin dioxiny. Teprve po těchto událostech, které vyvolaly obavy a velkou nedůvěru v potraviny, jež jsou prodávány na evropském trhu, byla schválena Bílá kniha o zdravotní nezávadnosti potravin a následně Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 178/2002, které z ní vychází.

¹¹ Smlouva o založení ES, čl.152

¹² Smlouva o založení ES, čl.153

Bílá kniha se stala mezním okamžikem v oblasti potravinové politiky. Byla vydaná v lednu roku 2000 a jejímu vydání předcházela tzv. Zelená kniha Komise o potravinovém právu (KOM/97/176). „Zelené knihy jsou diskusní dokumenty zveřejňované Komisí a vztahující se k určité oblasti politiky. Tyto dokumenty jsou určeny především zúčastněným stranám – organizacím i jednotlivcům- které tím jsou vyzvány, aby se zapojily do procesu konzultace a debaty. V některých případech jsou podnětem pro vznik další legislativy.“¹³ Díky tomu Komise v Bílé knize představila propracovaný návrh na revizi stávající legislativy, aby bylo potravinové právo soudržnější a propojenější, čímž by se zajistila vysoká míra ochrany zdraví spotřebitelů. Bílá kniha obsahuje 7 kapitol, které jsou tematicky rozděleny. Komise v knize uvedla více než 80 aktivit, které chce upravit v následujících letech.

Bílá kniha se stala průlomovou, jelikož upravila potravinové právo zcela novým způsobem. Pojala ho jako jeden celek, do kterého včlenila veškeré aspekty, jež s potravinami blíže či vzdáleně souvisí. Takže nově právní rámec pokryje celý řetězec potravin od výroby krmiv přes prvovýrobu, zpracování potravin, skladování, dopravu až po maloobchod. Tak se vytvoří jednotný a hlavně soudržný systém a také se umožní přenesení hlavní odpovědnosti za zdravotně nezávadné čili bezpečné potraviny na výrobce krmiv a producenty zemědělských a potravinářských produktů. Kompetentní úřady by tuto odpovědnost měly kontrolovat prostřednictvím národních dozorčích a kontrolních systémů a úkolem Komise pak bude prověřovat, jestli jsou příslušné úřady schopny tyto systémy provozovat. Odpovědnost ovšem ponese i sami spotřebitelé, kteří odpovídají za odborné uskladnění potravin, zacházení s nimi a jejich úpravu. Komise také uvádí, že na různé stupně potravinového řetězce mohou působit stav a kvalita životního prostředí, a proto je pro bezpečné potraviny velice důležitá důsledná politika ochrany životního prostředí.

Další novinkou se pak stala zpětná výsledovatelnost potravin napříč celým potravinovým řetězcem a zřízení Evropského úřadu pro bezpečnost potravin (EFSA) jako nezávislé instituce poskytující vědecké poradenství ve všech otázkách, které se přímo či nepřímo dotýkají bezpečnosti potravin. Radit by měl úřad nejen Komisi, ale

¹³ [cit. 2009-01-15]. Dostupný z WWW: <http://europa.eu/documents/comm/index_cs.htm>

měl by být k dispozici i spotřebitelům a vykonávat „osvětovou“ činnost. Jeho poradenství musí být založeno na vědeckých poznatcích. Úřad bude úzce spolupracovat s národními institucemi zabývajícími se zdravotní nezávadností potravin a vybuduje síť vědeckých kontaktů v rámci Evropské unie i mimo ni a zaručí, že na analytickém procesu se budou podílet všichni, jichž se to týká.

Bílá kniha vytvořila nový právní rámec nejen pro potraviny nového typu, ale hlavně pro krmiva, která se stala místem, kudy se v minulosti do potravinového řetězce dostaly nebezpečné látky. Stanovila, že pro krmivářský průmysl platí stejně přísné předpisy jako pro výrobu potravin. Předznamenala i důležité změny v oblasti hygieny. Posledním počinem Bílé knihy je návrh na reorganizaci Systému rychlé výstrahy pro potraviny a krmiva. Jak sama Komise uznává, hlavním problémem do této doby bylo, že varovných systémů existuje velké množství a každý z nich používá jiný druh hlášení, navíc některé oblasti (např. krmiva) nejsou vůbec pokryty. Proto je třeba vytvořit komplexní systém, který umožní včasné reagování na potenciální nebezpečí a včasné rozpoznání možných ohrožení, aby nedocházelo ke krizím.

4.1.3. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002

Bílou knihou Komise připravila všechny zúčastněné strany na radikální změny, které v potravinovém právu nastanou. Bílá kniha vše zmiňovala v teoretické rovině, Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 tyto návrhy uvedlo do praxe a ještě podrobněji rozvedlo. Stručně by se nařízení dalo charakterizovat tak, že stanovilo obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřídilo Evropský úřad pro bezpečnost potravin a určilo postupy týkající se bezpečnosti potravin. Také se snaží poukázat na nutné sblížení pojetí, zásad a postupů, které tvoří společný základ potravinového práva ve Společenství.

Nařízení ze dne 28.ledna 2002 bylo přijato Evropským parlamentem a Radou a je přímo použitelné ve všech členských státech. Je rozděleno do pěti kapitol a 65 článků. Hned v úvodu nařízení se připomíná, že důvěra spotřebitelů a bezpečnost potravin jsou ve Společenství prvořadé. Proto je nezbytné přijmout opatření, která zaručí, že na trh nebudou uváděny potraviny, které nejsou bezpečné, a že budou

existovat systémy umožňující identifikaci a řešení problému bezpečnosti potravin. To, že všechny právní předpisy z této oblasti mají vědecký a technický základ, k dosažení vysoké úrovně ochrany zdraví přispívá. Jak jsem již zmínila u Bílé knihy, úplnou novinkou v oblasti potravinového práva je rozhodnutí, že se krmivo stane nedílnou součástí potravinového řetězce a bude podléhat stejně přísným předpisům jako samotné potraviny, jelikož jeho úmyslná nebo i neúmyslná kontaminace může mít přímý vliv na bezpečnost potravin.

Důležité je to, aby všechna opatření, která budou v oblasti krmiv a potravin přijata členskými státy i Společenstvím, byla založena na analýze rizika. Využití analýzy rizika před přijetím takových opatření by měla zabránit tomu, aby byly vytvářeny neopodstatněné překážky volnému pohybu potravin. Dále pak je zde zmíněna zásada předběžné opatrnosti¹⁴, kterou ctí Společenství ve svých politikách a v oblasti potravinového práva je její dodržování velmi důležité. Komise dobře předpokládá, že pro obnovení a hlavně následné zachování důvěry spotřebitelů v bezpečné potraviny je nezbytná průhlednost tohoto práva. Jak se uvádí v článku 2 (Kapitola II.), během přípravy, hodnocení a revize potravinového práva by měly být vedeny přímo nebo prostřednictvím zastupujících orgánů veřejné a průhledné konzultace s veřejností, kromě případů, kdy to neumožňuje naléhavost záležitosti. Podle nařízení musí být cílem potravinového práva chránit zájmy spotřebitelů a poskytovat spotřebitelům základ, který jim umožní vybírat se znalostí věci potraviny, které konzumují. Jeho cílem je také zabránit podvodným nebo klamavým praktikám, falšování potravin a jakýmkoli jiným praktikám, které mohou spotřebitele uvést v omyl.

Jak ukázala zkušenost, pro zajištění bezpečnosti spotřebitelů je nezbytné, aby u potravin a krmiv bylo možné určit jejich původ. Proto také nařízení zavádí komplexní systém jejich sledovatelnosti. Tento systém spočívá v přístupu „ krok zpět – krok vpřed“, který po provozovateli potravinářských podniků požaduje schopnost identifikovat, od koho produkt obrželi a komu ho dále poskytl. Provozovatelé musejí

¹⁴ „Zásada předběžné opatrnosti (precautionary principle) je rozhodovací pravidlo, podle něhož je nutno přijmout vhodná opatření s ohledem na budoucnost, tj. i tehdy, není-li ještě dostatečně vědecky prokázána souvislost mezi příčinou a možným dopadem. Nedostatek informací, daný aktuální úrovní vědeckých a technických znalostí, nesmí vést k odsunutí efektivních a přiměřených akcí, které mohou zabránit hazardu.“ Jiří Nečas, recenze na knihu Václava Klause Modrá, nikoli zelená planeta [online]. Květen 2007 [cit. 2008-12-12]. Dostupný z WWW: <http://jiri_necas.jetmouse.cz/zivotprostredi/Klaus_Planeta.htm>

mít vytvořené systémy a postupy, které umožní příslušným úřadům získat tyto informace, je-li to zapotřebí.

V kapitole III. jsou pak zdůvodněny úkoly a poslání Evropského úřadu pro bezpečnost potravin, dále pak jsou zde vyjmenovány všechny orgány EFSA a jejich složení, funkce a pravomoci. Podrobněji se o úřadu zmíním v kapitole pojednávající o evropských institucích. Kapitola IV. se zabývá Systémem včasné výměny informací (Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva). Tento systém je ve formě sítě a slouží k oznámení přímého nebo nepřímého rizika pro lidské zdraví pocházejícího z potravin a krmiv. V systému jsou zastoupeny členské státy, Komise a EFSA. Síť je otevřena i kandidátským zemím, třetím zemím a mezinárodním organizacím na základě vzájemných dohod.

4.2. Legislativa v rámci České republiky

Česká republika se stala 1. května 2004 oficiálním členem Evropské Unie. Aby to bylo možné, musela splnit ekonomické a politické podmínky a také musela převzít evropské právo a včlenit ho do svého národního řádu. Harmonizace českého práva probíhala v dlouhé etapě a postupně se musela harmonizovat všechna práva přes právo obchodní, pracovní až samozřejmě po právo potravinové. Všem kandidátským zemím bylo sděleno, že při harmonizaci legislativy a přijímání nových opatření musejí velkou pozornost věnovat právě oblasti bezpečnosti a kontroly potravin.

Česká republika má velké množství právních předpisů, které upravují tuto oblast. Mezi ty nejdůležitější patří zákon o potravinách a tabákových výrobcích č. 110/1997 Sb., který byl několikrát pozměňován a doplňován, vyhláška o označování potravin č. 113/2005 Sb., veterinární zákon č. 166/1999 Sb., zákon o ochraně veřejného zdraví č. 258/2000 Sb., zákon o obalech č. 477/2001 Sb. a jiné. Dalším důležitým právním dokumentem je usnesení vlády č. 1320/2001 ke Strategii bezpečnosti potravin v České republice, která vychází z principů uvedených v Bílé knize o zdravotní

nezávadnosti potravin a zároveň je reakcí na ustanovení Evropského úřadu pro bezpečnost potravin.

4.2.1. Zákon o potravinách a tabákových výrobcích č. 110/1997 Sb.

Hlavním zákonem, který upravuje oblast potravinového práva, je zákon o potravinách a tabákových výrobcích č. 110/1997 Sb. Jak jsem již uvedla, tento zákon byl několikrát novelizován¹⁵, což svědčí o tom, že problematika potravin se neustále vyvíjí a je pořád složitější. Je plně harmonizován s předpisy Evropské unie a přitom respektuje i některá specifika výroby potravin v České republice. Zákon stanovuje v souladu s evropským právem „povinnosti provozovatelů potravinářských podniků a osob, které vyrábějí nebo uvádějí do oběhu tabákové výrobky a upravuje státní dozor nad dodržováním povinností vyplývajících z tohoto zákona a z bezprostředně závazných předpisů Evropských společenství.“¹⁶ Zákon se ovšem nevztahuje na pokrmy a pitnou vodu, ty jsou upraveny v zákoně č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví.

V zákoně jsou definovány základní pojmy potravinového práva, které jsem uvedla v první kapitole této práce, a povinnosti provozovatelů potravinářského podniku (dále jen provozovatel PP). Provozovatel PP musí dodržovat požadavky zejména na zdravotní nezávadnost, jakost, přepravu a skladování potravin či surovin určených k jejich výrobě. Jak vidíme, tento zákon přenáší odpovědnost na provozovatele PP a to napříč celým potravinovým řetězcem. Každému provozovateli dále vyplývá povinnost určit kritické body, ve kterých je největší riziko narušení zdravotní nezávadnosti. Upravuje balení a označování potravin, jejichž správné provádění má za úkol také provozovatel PP.

Zákon dále stanovuje, jaké potraviny je zakázáno uvádět do oběhu. Nesmějí být uváděny do oběhu potraviny jiné než zdravotně nezávadné, klamavě označené, s prošlým datem použitelnosti. Zajímavé je to, že potraviny s prošlou dobou minimální trvanlivosti mohou být podle zákona uváděny do oběhu, ovšem musí být takto

¹⁵ Zákony číslo: 166/1999 Sb., 306/2000 Sb., 119/2000 Sb., 146/2002 Sb., 131/2003 Sb., 274/2003 Sb., 94/2004., 316/2004 Sb., 558/2004 Sb., 392/2005 Sb. a 444/2005 Sb.

¹⁶ Zákon č.110/1997 Sb.§1 Předmět úpravy

označeny. A je to provozovatel PP, kdo je povinen zakázané potraviny neprodleně vyřadit z dalšího oběhu. Podle §14 vykonávají státní dozor nad dodržováním všech zmíněných povinností orgány ochrany veřejného zdraví společně s orgány veterinární správy, se Státní zemědělskou a potravinářskou inspekcí a s Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským. Zákon se také zabývá pokutami, které mohou být provozovatelům uděleny za konkrétní porušení tohoto zákona.

4.2.2. Strategie bezpečnosti potravin v České republice

Před vstupem do Evropské unie byly všechny kandidátské země požádány, aby vypracovaly strategii bezpečnosti potravin na národní úrovni. Účelem tohoto dokumentu bylo získání potřebných informací o stavu systémů bezpečnosti potravin v jednotlivých státech. V České republice byla národní strategie bezpečnosti potravin vypracovaná již v devadesátých letech minulého století a následně ještě jednou podle přednesených požadavků EU v roce 2001. Potravinový a veterinární úřad DG SANCO provedl inspekci celého systému bezpečnosti potravin. Systém byl shledán funkčním, ale úřad upozornil, že je třeba zrychlit tempo v některých oblastech harmonizace a zlepšit koordinaci jednotlivých článků systému.

V prosinci 2001 proto přijala vláda usnesení č. 1320 ke Strategii bezpečnosti potravin v České republice. Bylo zajištěno systematické posuzování rizik ve vazbě na tvorbu legislativy, zkoordinování kontrolní činnosti v celém potravinovém řetězci a permanentní dialog s veřejností, který by měl zajistit průběžnou informovanost spotřebitelů a odstranit neopodstatněné obavy. Příslušná ministerstva a dozorové orgány musejí mít zřízena informační centra, kde informují spotřebitele o výsledcích své činnosti a o výsledcích kontrol.

Byla vytvořena mezirezortní koordinační skupina pro bezpečnost potravin, která je složena ze zástupců ministerstev, ostatních orgánů státní správy a ústředních ředitelů kontrolních orgánů (v ČR Státní zemědělská a potravinářská inspekce a Státní veterinární správa ČR). Koordinační skupina má funkci poradního a iniciačního orgánu.

V souladu se Strategií byl na Ministerstvu zemědělství vytvořen Odbor bezpečnosti potravin, jehož úkolem je zajistit koordinaci činnosti všech orgánů aktivních v oblasti bezpečnosti potravin, ustanovit vědecké výbory, vybudovat systém rychlého varování a postupně ho připravit na zapojení do RASFF a zajistit spolupráci s Evropským úřadem pro potraviny.

Ve zkratce ještě zmíním dva právní dokumenty, které zajišťují bezpečnost potravin a krmiv. V první řadě je to Program zdraví pro všechny v 21. století, schválený usnesením vlády ČR č. 1046/2002. „Dbá na zajištění vysoké úrovně lidského zdraví. Vztahuje se k zabezpečení příjmu zdravotně nezávadných potravin, k podpoře komunikace mezi státem, výrobcí potravin a spotřebiteli, k podpoře produkce nejen bezpečných, ale také kvalitních potravin, managementu zdravotních rizik, kontrole zavádění programů typu HACCP a ke sledování spotřeby potravin.“¹⁷ Druhým dokumentem je Koncepce potravinářství v ČR pro období po vstupu ČR do EU (2004-2013), schválená usnesením vlády ČR č. 986/2004. „Tento dokument se zabývá zejména zabezpečením výživy obyvatel výrobou a uváděním do oběhu bezpečných, tedy zdravotně nezávadných a kvalitních potravin.“¹⁸

4.3.Označování potravin

Označování potravin hraje důležitou roli, jelikož údaje na obalech představují základní zdroj informací pro spotřebitele. Proto je tato problematika ošetřena celou řadou právních předpisů a je na ni kladen velký důraz. Na obalech mohou spotřebitelé najít nejen jméno výrobce či zemi původu a nutriční hodnoty potraviny, ale také informace o výskytu alergenů, což je velmi důležitá informace. To, jak se přesně potraviny mají označovat, upravují nařízení ES, v České republice pak české zákony a vyhlášky, které nesmí porušovat platné předpisy ES. Konkrétně se jedná především o již zmiňované nařízení 178/2002/ES, nařízení 852/2004/ES a 853/2004/ES o požadavcích na zajištění hygieny a bezpečnosti potravin a potravin živočišného

¹⁷ Usnesení vlády ČR ze dne 15. prosince 2004 č. 1277 ke Strategii zajištění bezpečnosti potravin v České republice po přistoupení k Evropské unii, str.7

¹⁸ Tamtéž

původu, popř. nařízení týkající se jednotlivých skupin potravin. V České republice jsou požadavky stanoveny v zákoně č. 110/1997 Sb., prováděcí vyhlášce č. 113/2005 Sb. o označování potravin a tabákových výrobků a ve vyhláškách pro jednotlivé výrobní skupiny (např. 326/2001 Sb. pro maso, drůbež, ryby, vejce a výrobky z nich, 77/2003 Sb. pro mléko, mléčné výrobky a tuky, 157/2003 Sb. pro ovoce, zeleninu, brambory a výrobky z nich).

Podle prováděcí vyhlášky č. 113/2005 Sb. §3 se označování potravin provádí přímo na spotřebitelském obalu jednotlivého výrobku, nebo na vnějším obalu skupinového balení. Údaje musí být srozumitelné, uvedené na viditelném místě a snadno čitelné. Ale již tady vyvstal problém, který jistě zná mnoho spotřebitelů, zvláště těch starších. Sice zákon příkazuje, že údaje musí být čitelné, ale ne do jaké míry. Takže výrobci často uváděli údaje velmi malým písmem, které bylo těžko čitelné. Návrh Evropské komise o poskytování informací o potravinách spotřebitelům z ledna roku 2008 stanovil, že velikost písma musí být minimálně 3 mm. Údaje dále musí být nezakryté, nepřerušované jinými údaji a nesmazatelné. Vždy platí, že způsob označování potravin nesmí spotřebitele uvádět v omyl, co se týče vlastností, množství nebo původu potravin. Také je velmi podrobně určeno, jaké informace a v jaké formě musí být na obalech uvedeny – od názvu a sídla výrobce a názvu potravin přes datum použitelnosti a minimální trvanlivosti, množství výrobku, složení produktu až po pokyny ohledně způsobu skladování a způsobu použití a další údaje. Speciální označení mají bio potraviny či potraviny z geneticky modifikovaných organismů.

Trendem současnosti je zmodernizovat a ještě zlepšit pravidla pro označování potravin a poskytnout spotřebitelům srozumitelnější údaje, na jejichž základě by se mohli při nákupu snáze ale informovaně rozhodovat. Proto také byl přijat výše uvedený návrh nařízení o poskytování informací o potravinách spotřebitelům, který má tyto vytyčené úkoly zrealizovat. Důležitost tohoto návrhu vysvětlil komisař pro zdraví Markos Kyprianou: „Etikety na potravinách mohou mít obrovský vliv na to, jak se spotřebitelé při nákupu rozhodnou. Avšak matoucí, přeplněné nebo zavádějící etikety mohou být spotřebitelům spíše na obtíž. Cílem dnešního návrhu je zajistit, aby etikety

potravin obsahovaly základní informace v přehledné a čitelné podobě, aby občané EU měli při nákupu možnost vybrat si potraviny s vyváženou nutriční hodnotou.“¹⁹

I přes všechny snahy Evropské unie mohou být spotřebitelé zmateni spoustou informací, které se vyskytují na obalech potravin. Aby tedy pomohla občanům zorientovat se při nákupu potravin, vydala Komise osmistránkový návod „Jak číst etikety?“ ve všech 21 oficiálních jazycích. Pro české spotřebitele je na informačním portálu Bezpečnost potravin k dispozici příručka „Průvodce označováním potravin“, který obsahuje podrobné informace o této problematice.

¹⁹ Návrh Komise na celkové přepracování pravidel EU pro označování potravin [online]; 2008, 01.30. [cit. 2009-01.09]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/0808112_cs.htm>

5. Orgány činné v oblasti bezpečnosti potravin

5.1. Orgány v rámci Evropské unie

Na zajištění vysoké míry bezpečnosti pro spotřebitele nestačí pouze obsáhlá legislativa, ale je nutná i celá řada orgánů a institucí, které na její provádění a dodržování dohlížejí. Tyto orgány mohou mimo jiné okamžitě stahovat rizikové výrobky z trhu či uzavřít podnik, pokud požadavky evropského práva nespĺňuje. Pravděpodobnost výskytu závadných potravin je tak výrazně minimalizována.

5.1.1. Evropský úřad pro bezpečnost potravin

Evropský úřad pro bezpečnost potravin (European Food Safety Authority, EFSA) vznikl v roce 2002 se sídlem v italské Parmě. Právní základ dalo úřadu nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 178/2002, které přesně definuje jeho poslání, úkoly a organizační strukturu.

Jak vyplývá z článku 22 výše zmíněného nařízení, posláním úřadu je poskytování vědeckého stanoviska a technické podpory pro legislativní a politickou činnost Společenství ve všech oblastech, které se přímo či nepřímo dotýkají bezpečnosti potravin a krmiv. Protože úřad má přispívat k ochraně lidského života a zdraví, bere v úvahu zdraví a dobré životní podmínky zvířat, zdraví rostlin a ochranu životního prostředí, to vše totiž tvoří základ výroby nezávadných potravin. Součástí působnosti úřadu je rovněž shromažďování a analýza vědeckých údajů, rozpoznání nově vznikajících rizik a vědecká podpora poskytovaná Komisi. EFSA úzce spolupracuje s příslušnými subjekty všech členských států. Tato spolupráce je nutná k včasnému reagování, pokud se objeví jakékoli riziko.

„Úřad vytvořil kontrolní postupy pro systematické vyhledávání, shromažďování, porovnávání a analyzování informací a údajů s cílem identifikovat nově vznikající rizika v oblastech své působnosti. Pokud má úřad informace, na jejichž základě může usuzovat na nově vznikající vážné riziko, požádá členské státy, jiné agentury

Společenství a Komise o dodatečné informace. Členské státy, dotyčné agentury Společenství a Komise odpovídají neprodleně a předají všechny významné informace, které mají k dispozici. Úřad použije všechny informace získané v rámci plnění svého poslání k identifikaci nově vznikajícího rizika.²⁰ Poté předá hodnocení rizika a nashromážděné informace o tomto riziku zainteresovaným subjektům tedy Evropskému parlamentu, Komisi a členskými státy.

Úřad se skládá ze čtyř orgánů: správní rada, výkonný ředitel a jeho zaměstnanec, poradní sbor a vědecký výbor a vědecká komise.

Správní radu tvoří 14 členů, které jmenuje Komise po konzultaci s Evropským parlamentem, a jeden zástupce Komise. Jejich funkční období trvá čtyři roky a může být jednou prodlouženo. Správní rada nese odpovědnost za zajištění účinného a efektivního fungování úřadu. Odpovídá také za schválení návrhu rozpočtu a pracovních programů úřadu a kontroluje jejich provádění. Mezi její další funkce patří jmenování výkonného ředitele a členů vědeckého výboru a vědeckých komisí.

Výkonný ředitel je zákonným zástupcem úřadu a je odpovědný správni radě. Je jmenován na pět let a může být jmenován opakovaně. Od 1. července 2006 je výkonnou ředitelkou Catherine Geslain-Lanéelle. Nese odpovědnost za běžné řízení úřadu, všech personálních záležitostí a za navázání a udržování kontaktů s Evropským parlamentem a zajišťováním pravidelného dialogu s jeho příslušnými výbory.

Poradní sbor pomáhá výkonnému řediteli a tvoří ho zástupci příslušných subjektů v členských státech, které plní úkoly podobné úkolům úřadu. Českou republiku reprezentuje Ministerstvo zemědělství - Úřad pro potraviny. Sboru předsedá výkonný ředitel a schází se pravidelně nejméně čtyřikrát za rok. Zasedání se účastní též zástupci Norska a Švýcarska jako pozorovatelé. Na činnosti poradního sboru se mohou podílet rovněž zástupci útvarů Komise i zástupci Evropského parlamentu. Jeho úkolem je výměna informací o možných rizicích potravin a krmiv a sdílení informací, které umožní, aby se hodnocení rizika provádělo ve všech členských zemích jednotně.

²⁰ Komár, A. *Technologie, zbožíznalství a hygiena potravin V.část Bezpečnost v potravinářství*, Brno 2008, str. 21

Vědecká doporučení a stanoviska poskytuje vědecký výbor a devět vědeckých komisí, z nichž každá má působnost pro konkrétní oblast bezpečnosti potravin.²¹ Vědecké komise jsou složeny z nezávislých odborníků členských států jmenovaných správní radou na tři roky. Vědecký výbor se skládá z předsedů vědeckých komisí a nezávislých expertů. Odpovídá za koordinaci a jednotu postupu při přípravě vědeckého stanoviska a poskytování vědeckých stanovisek úřadu. V případě otázek, které nespádají do působnosti žádné z vědeckých komisí, musí vědecký výbor zřídit pracovní skupiny. Při vypracování vědeckých stanovisek se pak opírá o znalosti těchto pracovních skupin.

5.1.2. Další orgány

Společně s Evropským úřadem pro bezpečnost potravin působí v rámci Evropské unie ještě další orgány, které pomáhají dohlížet na dodržování právních předpisů potravinového práva. Jedním z těchto orgánů je Generální ředitelství Zdraví a ochrana spotřebitele Evropské komise nebo-li DG SANCO a Potravinový a veterinární úřad se sídlem v Dublinu, který je součástí Generálního ředitelství. DG SANCO je hlavní evropskou institucí, která se zabývá jak spotřebitelskou problematikou, tak i bezpečností potravin. V čele stojí generální ředitel, jemuž je podřízeno sedm ředitelů jednotlivých ředitelství, která mají působnost vždy v konkrétní oblasti: Všeobecné záležitosti, Spotřebitelské záležitosti, Vědecké názory, Bezpečnost potravin – produkce a distribuční řetězec, Bezpečnost potravin – rostliny, zvířata a mezinárodní otázky, Potravinový a veterinární úřad a Veřejné zdraví.²² Tato instituce je pověřena k tomu, aby zajistila bezpečné potraviny, ochranu zdraví a fungování evropského trhu v zájmu spotřebitelů. V oblasti bezpečnosti potravin dohlíží na zákonné používání pesticidů, potravinářských přísad, doplňků stravy, kontaminujících látek a zabývá se problematikou geneticky modifikovaných organismů. Provádí řadu

²¹ Zřídily se tyto vědecké komise: dvě komise pro potravinářské přídavné látky, látky určené k aromatizaci, pomocné látky a materiály přicházející do styku s potravinami; komise pro přísady a produkty nebo pro látky používané v krmivech pro zvířata; komise pro zdraví rostlin, pro přípravky na ochranu rostlin a rezidua přípravků na ochranu rostlin; komise pro geneticky modifikované organismy; komise pro dietetické výrobky, výživu a alergie; komise pro biologická nebezpečí; komise pro kontaminující látky v potravinovém řetězci; komise pro zdraví a dobré životní podmínky zvířat. Nařízení 178/2002, čl. 28

²² Výchet působností takto uveden na internetových stránkách:
<http://www.spotrebitele.info/karticka.php?als%5BKID%5D=2340691>

kontrolních misí. Jeho inspektoři navštěvují všechny členské státy a provádějí podrobné kontroly.

Dalším důležitým orgánem, který vystupuje v této oblasti, je Evropská federace výrobců potravin a nápojů (CIAA). Hlavním úkolem tohoto orgánu je zastupovat zájmy potravinářského a nápojového průmyslu a to na úrovni evropské i mezinárodní. Hraje velkou roli při plnění cílů, které si Evropská unie stanovila – stát se nejkonzurenceschopnější ekonomikou na světě do roku 2010. CIAA také přispívá k vytváření právního rámce pro kvalitu a bezpečnost potravin, informovanosti spotřebitelů a ochraně životního prostředí. Tím, že se CIAA vyjadřuje k návrhům právních předpisů, je zajištěna reciprocita. Podporuje úzkou spolupráci mezi všemi články potravinového řetězce a dala si za úkol zvýšit důvěru spotřebitelů v potraviny.

CIAA má sídlo v Bruselu a zaměstnává více než 500 odborníků, kteří jsou seskupeni ve výborech a odborných skupinách. V čele celé organizace stojí předseda. Dne 25. října 2006 byl znovu zvolen Jean Martin již pro třetí funkční období. Ten předsedá správní radě, která řídí veškerou politiku federace. Vymezuje a přijímá její strategie a určuje priority. Správní radu tvoří delegáti národních federací, členové evropských asociací a hlavních potravinových a nápojových společností. CIAA je dále tvořena valným shromážděním, které schvaluje účetní závěrku, návrh na rozpočet a stanovuje jednací řád, a výkonným výborem, jenž má 15 členů. Jeho funkce je připravovat materiály na zasedání správní rady a realizovat přijatá rozhodnutí. Je to on, kdo zastupuje federaci při politických jednáních. Základ činnosti federace tvoří již zmíněné odborné skupiny a výbory, kde pracují experti poskytující podrobné a odborné znalosti. Pro zajištění bezpečnosti potravin CIAA spolupracuje s Evropským úřadem pro bezpečnost potravin, Evropským parlamentem a dalšími organizacemi.²³

Do sítě institucí patří i Evropská komise, Evropský parlament a Evropská rada. Evropská komise je „iniciátorem a tvůrcem právních norem Společenství, správce politik, programů a rozpočtů EU.“ „Evropská rada je rozhodujícím orgánem Unie. Je nadána zákonodárnými a výkonnými pravomocemi. Každý členský stát v ní je

²³ Podrobný výčet organizací na internetové stránce http://www.ciaa.be/asp/about_ciaa/ciaa_networks.asp

zastoupen na ministerské úrovni, a to podle oblasti působnosti.²⁴ Podle oblasti působnosti jsou v Radě jednotlivé pracovní skupiny, v nichž jsou diskutovány všechny návrhy právních aktů před tím, než jsou schváleny Radou. „Evropský parlament je zastupitelský orgán EU, který vystupuje jako strážce zájmů sjednocené Evropy a obhájce práv občanů. Členové Evropského parlamentu vystupují sami za sebe, nikoliv za členské státy. Úloha Evropského parlamentu narůstá s tím, jak se rozšiřuje počet oblastí, v nichž je k přijetí legislativního opatření potřebné spolurozhodování této instituce.“²⁵

5.2. Orgány v rámci České republiky

Česká republika, stejně jako Evropská unie, si stanovila jako jednu ze svých priorit zajistit pro spotřebitele kvalitní a bezpečné potraviny. Pro splnění tohoto cíle bylo třeba vybudovat fungující systém zajištění bezpečnosti potravin pro všechny články potravinového řetězce, který bude ošetřen legislativou plně kompatibilní s právními předpisy EU a na který budou dohlížet orgány k tomuto účelu určené. Proto byly jednotlivým ministerstvům přiděleny úkoly tak, aby se stal systém zajištění bezpečnosti potravin účinným. Koordinací těchto úkolů byl pověřen Odbor bezpečnosti potravin Ministerstva zemědělství, který za tímto účelem zřídil mezirezortní Koordinační skupinu (KS). Systém byl vytvořen a odpovídá požadavkům EU.

5.2.1. Složky podílející se na systému zajištění bezpečnosti potravin

Na zajištění bezpečnosti potravin se v České republice podílejí různé orgány a organizace. V první řadě to jsou ústřední orgány státní správy a příslušné složky fungující v jejich rámci, dále pak nevládní organizace, poradní orgány a koordinační

²⁴ JUDr. Knoblochová, Věra. Institucionální zabezpečení ochrany spotřebitele – úloha unijních institucí (Komise, Rada, Evropský parlament), spotřebitelských organizací a dalších subjektů působících přímo či nepřímo v ochraně spotřebitele [online]. 2006, 11.11. [cit. 2009-02-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument9115.html>>

²⁵ JUDr. Knoblochová, Věra. Tamtéž

skupina. Pro lepší představu uvádím schéma fungování systému zajištění bezpečnosti potravin jako přílohu č. 2.

Ministerstva řídí a kontrolují výkon státní správy, který je prováděn kompetentními orgány státního dozoru, ve vzájemné spolupráci zpracovávají koncepcce státního dozoru a sjednocují postupy při výkonu dozoru nad potravinami a krmivy. Jednotlivá ministerstva pak mají své úkoly a také různé složky zainteresované do této problematiky. Ministerstvo zemědělství odpovídá zejména za veterinární problematiku, ochranu zvířat a zacházení s nimi a rovněž za procesy související s výrobou a označováním potravin a krmiv a za potraviny nového typu a geneticky modifikované organismy. Ministerstvo zdravotnictví je odpovědné za oblast společného stravování a materiálů a předmětů přicházejícími do styku s potravinami. Určuje požadavky na množství přídavných, pomocných a aromatizačních látek, kontaminantů a pesticidů v potravinách. Zjišťuje příčiny ohrožení nebo poškození zdraví v celém potravinovém řetězci. Posuzuje možná zdravotní rizika při schvalování potravin nového typu a geneticky modifikovaných potravin. Ministerstvo životního prostředí odpovídá za zřízení jednotného informačního systému o životním prostředí. Přípravuje a aktualizuje legislativu, která se týká nebezpečných chemických látek a přípravků, a posuzuje rizika, která mohou mít pro životní prostředí schvalované geneticky modifikované potraviny. Ministerstvo průmyslu a obchodu pak zpracovává a udržuje systém na ochranu zájmů spotřebitele.

Do orgánů ústřední státní správy aktivních na poli bezpečnosti potravin ještě patří Státní úřad pro jadernou bezpečnost a Generální ředitelství cel. I když to na první pohled působí poněkud překvapivě, bezpečnost potravin zajišťuje i Státní úřad pro jadernou bezpečnost, který má za úkol stanovit maximální přípustné úrovně radioaktivní kontaminace potravin a řídit sledování a vyhodnocování této kontaminace. V České republice existuje celostátní radiační monitorovací síť, která tato sledování umožňuje. Generální ředitelství cel je potom odpovědné za kontrolu dovozních certifikátů k vybraným potravinám a krmivům.

Státní dozor v celém potravinovém řetězci vykonávají kompetentní orgány státního dozoru, jako je např. Státní veterinární správa, Státní zemědělská

a potravinářská inspekce, Státní rostlinolékařská správa a Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský.

Mezi nevládní organizace vystupující v systému zajištění bezpečnosti potravin patří Potravinářská komora, která zastupuje zájmy výrobců potravin, nápojů a zpracovatelů zemědělské produkce a jako člen CIAA se může vyjadřovat k návrhům právních dokumentů EU; Agrární komora; Svaz obchodu a cestovního ruchu a různé spotřebitelské organizace. Důležitou roli hrají poradní orgány.

5.2.2. Koordinační skupina (KS)

Koordinační skupina byla zřízena Ministerstvem zemědělství ČR za účelem splnění cílů a úkolů stanovených v usnesení vlády č. 1320/2001 ke Strategii zajištění bezpečnosti potravin v ČR. Funkční je od roku 2002 a představuje poradní orgán ministra zemědělství. Jejím hlavním úkolem, jak již vyplývá z názvu, je mezirezortní koordinace činností v oblasti bezpečnosti potravin a zajištění spolupráce mezi orgány státního dozoru, vědeckými výbory, spotřebiteli a státní správou. Spolupracuje s Evropským úřadem pro bezpečnost potravin a národními institucemi ostatních členských států. Pro podporu její činnosti jsou zřizovány pracovní skupiny, které se zabývají jednotlivými problematikami.²⁶ Koordinační skupina se schází pravidelně při pracovních poradách za účasti všech zástupců.

5.2.3. Odbor bezpečnosti potravin Ministerstva zemědělství ČR

Odbor bezpečnosti potravin je jedním z mnoha odborů Ministerstva zemědělství ČR. Odbor má důležitou funkci, jelikož zodpovídá za koordinaci činností ústředních orgánů státní správy a státních dozorových orgánů a dále pak za ustanovení vědeckých výborů a dohled nad jejich aktivitami zejména při zpracovávání podkladů z oblasti

²⁶ Pracovní skupiny jsou následující: Pracovní skupina pro koordinaci činností státních dozorových orgánů, Prac. sk. pro optimalizaci sítě laboratoří, Prac. sk. pro informační systém, Prac. sk. pro informační centrum bezpečnosti potravin, Prac. sk. pro zapojení do systému RASFF, Prac. sk. pro komunikaci se spotřebiteli, Prac.sk. pro problematiku krmiv, Prac. sk. pro geneticky modifikované potraviny a krmiva a potraviny nového typu.

posouzení rizika a při vypracovávání návrhů příslušných opatření, k čemuž jsou výbory povinny využít všech dostupných zdrojů informací. Snaží se optimalizovat síť laboratoří tak, aby specializovaná pracoviště dosáhla vysoké úrovně a aby tato pracoviště byla vybavena špičkovou technikou. Dále odbor zajišťuje komunikaci se spotřebiteli o základních vlastnostech potravin a vytvoření Systému rychlého varování a jeho postupnou přípravu na zapojení do RASFF. A je to právě on, kdo zajišťuje spolupráci a koordinaci činností s Evropským úřadem pro bezpečnost potravin.

1.dubna byl zřízen rozhodnutím ministra zemědělství (v té době Jaroslav Palas) Úřad pro potraviny. Vznikem této instituce došlo ke sjednocení dozorové činnosti státu v oblasti bezpečnosti potravin, obdobně jako to funguje i v jiných členských státech. Vedením Úřadu byl pověřen dosavadní vrchní ředitel Úseku potravinářských výrob MZe Ing. František Sládek, CSc.

5.2.4. Vědecké výbory

„Vědecké výbory jsou protějšky vědeckých komisí EFSA. Proto jsou i úkoly, které řeší, obdobné: je to příprava nezávislých vědeckých stanovisek, jakož i návrhů na přijímání opatření k zajištění zdravotní nezávadnosti v celém řetězci výroby potravin, včetně posuzování směrů výzkumů a vývoje. Ve vazbě na orgány státní správy plní vědecké výbory funkci poradní a zajišťují provázanost hodnocení rizik s komunikací, tj. předkládají ověřené a srozumitelné informace jak odborné, tak spotřebitelské veřejnosti. Sestaveny jsou z předních odborníků v dané oblasti, jmenovaných I. náměstkem ministra zemědělství, resp. hlavním hygienikem ČR. Zastoupení jsou také představitelé výrobních závodů.“²⁷ Výbory byly zřizovány a zahajovaly svou činnost v průběhu let 2002 - 2006. Tři vědecké výbory (veterinární, výživy zvířat a fyto-sanitární a životního prostředí) jsou zřízeny MZe, čtvrtý výbor (Vědecký výbor pro potraviny) spadá pod působnost Ministerstva zdravotnictví. Nejmladším výborem je Vědecký výbor geneticky modifikovaných potravin a krmiv, který zahájil svoji činnost v roce 2006 a je zřízen MZe.

²⁷Vědecké výbory v systému bezpečnosti potravin [online]. 2005, 02.07. [cit. 2009-03-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.mze.cz/Index.aspx?ch=75&typ=1&val=33011&ids=0&kaId=554>>

Každý z výborů má odlišné funkce. Vědecký veterinární výbor se zaměřuje na pohodu a zdraví zvířat, hygienu provozu a na nezávadnost živočišných produktů. Hlavními činnostmi Výboru fyto-sanitárního a životního prostředí jsou sběr informací, jejich analýza a řešení problémů vznikajících jako důsledek narušeného životního prostředí. Vědecký výbor pro výživu zvířat se zabývá problematikou výživy zvířat, kvality krmiv a technik krmení a Vědecký výbor pro potraviny řeší otázky hodnocení zdravotních rizik a komunikaci o možných rizicích v oblasti zdravotní nezávadnosti potravin. Vědecký výbor geneticky modifikovaných potravin a krmiv posuzuje riziko pro zdraví lidí i zvířat, které plyne z konzumace geneticky modifikovaných potravin a krmiv, a podává informace z této oblasti.

5.2.5 Státní dozor

Orgány, které vykonávají státní dozor nad oblastí bezpečnosti potravin, jsou uvedeny v zákoně č. 110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích. Podle tohoto zákona mohou státní dozor vykonávat orgány ochrany veřejného zdraví, orgány veterinární správy, Státní zemědělská a potravinářská inspekce a Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský. Státní veterinární správa chrání spotřebitele před možnými zdravotně závadnými produkty živočišného původu, jako je zkažené maso, plíseň na sýrech atd., kontroluje jejich výrobu a ochraňuje zvířata před týráním. Státní zemědělská a potravinářská inspekce dohlíží na bezpečnost potravin neživočišného původu a kontroluje, jestli se na trhu nevyskytují klamavě označené výrobky či produkty s prošlým datem použitelnosti. „Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský zodpovídá za státní dozor v oblastech působnosti odborných zákonů např. na úseku hnojiv a krmiv. Vyřizuje žádosti o registraci výrobců, dovozců, dodavatelů a distributorů krmiv, doplňkových látek, žádosti o registraci hnojiv. Provádí také kontrolní činnosti v oblasti odrůdového zkušebnictví, osiv a sadby pěstovaných rostlin, trvalých kultur (vinohradnictví a chmelařství) a v oblasti živočišné produkce.“²⁸ Orgány ochrany veřejného zdraví se rozumí krajské hygienické stanice. Ty zajišťují ochranu zdraví spotřebitelů, pokud se vyskytnou nebezpečné nebo podezřelé výrobky a vody, které nesplňují jakostní podmínky. Kontrolují rovněž oblast veřejného stravování.

²⁸ [cit. 2009-01-12]. <http://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/File/Publikace/ICBP_BP.pdf>

6. RASFF a HACCP

6.1. Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva

Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva (Rapid Alert system for Food and Feed, zkráceně RASFF) je nedílnou součástí potravinové politiky Evropské unie. Systém má formu sítě, kterou tvoří Evropská komise, EFSA, která určuje svá kontaktní místa, a členské státy. Od roku 2007 je to 27 členských států a tři země Zóny evropského volného obchodu (EFTA) - Norsko, Island, Lichtenštejnsko. Správcem celé sítě byla stanovena Komise. Hlavním úkolem systému je zajistit včasnou výměnu informací, které se týkají přímého nebo nepřímého rizika pro lidské zdraví způsobeného potravinami a krmivy, a tím chránit spotřebitele. Díky včasnému nahlášení rizika se má předejít tomu, aby se do oběhu dostaly nebezpečné výrobky; pokud by k něčemu takovému došlo, budou výrobky okamžitě staženy z trhu. Systém je zaměřen jak na výrobky pocházející z členských zemí Společenství, tak na ty dovezené ze třetích zemí.

Systém funguje tak, že stát, který má informaci o existenci rizika, ji oznámí Komisi a ta ji poskytne členům sítě. EFSA poté může doplnit toto oznámení o jakoukoli vědeckou nebo technickou informaci, která by pomohla státům přijmout rychlá a vhodná opatření. Pokud stát přijme nějaké opatření, musí vysvětlit Komisi všechny kroky s tímto opatřením spojené. Nastane-li situace, kdy je vážně ohroženo zdraví lidí a nebezpečí nelze odvrátit nebo snížit opatřeními, která jsou k dispozici, Komise je povinna zřídit „krizovou jednotku“ s příslušným vědeckým a technickým zázemím. Ta vytvoří plán řešení vzniklé situace.

Systém je definován v článku 50 nařízení č. 178/2002 (ES), ale de facto existuje již od roku 1975, kdy byla vydána směrnice č. 75/319/EEC týkající se informací o nebezpečí vyplývajících z použití léčiv. Od této doby pak byly vydávány různé právní předpisy zahrnující bezpečnost výrobků, hygienu pracovního prostředí a zdravotně nezávadné potraviny. Např. v roce 1982 byla přijata směrnice č. 82/894/EEC, která se vztahovala na onemocnění zvířat, a následujícího roku směrnice č. 83/189/EEC, jež ustanovila postupy při podávání informací ohledně technických standardů pro výrobky. V roce 1989 Rada schválila rozhodnutí č. 89/45/EEC, které vytvořilo systém rychlé

výměny informací o vzrůstajícím nebezpečí ohrožení zdraví při použití výrobku, a v témže roce také byla přijata směrnice č. 89/662/EEC, která se týkala výrobků živočišného původu. RASFF byl zřízen až v článku 8 směrnice Rady č. 92/59/EEC. Jak je dobře vidět, tento systém původně zahrnoval všechny výrobky, ale postupem času byl rozdělen na dvě části, z nichž jedna se zabývala pouze potravinami a druhá ostatními průmyslovými výrobky. Navíc systém vůbec nezahrnoval krmiva. Právě až nařízení č. 178/2002 vytvořilo samostatný systém pro potraviny a krmiva a vymezilo jeho působnost a definovalo požadavky na jeho činnost.

Česká republika jako jeden z členských států je také začleněna v systému RASFF. Zkušební provoz byl zahájen v srpnu roku 2003. MZe, konkrétněji Odbor bezpečnosti potravin, kontroluje a koordinuje činnost jednotlivých složek v systému a úzce spolupracuje s Ministerstvem zdravotnictví. Národní kontaktní místo bylo zřízeno při Státní zemědělské a potravinářské inspekci. Plným členem systému se Česká republika stala po vstupu do Evropské unie.

Mezi členy se informace předávají elektronickou poštou na předepsaných formulářích a vyskytují se dva druhy notifikací. První je „Nonalert notifikace“, což představuje ohlášení nebezpečného výrobku, který není na trhu a tudíž není nutná okamžitá reakce, druhou je „Alert notifikace“, ohlášení nebezpečných výrobků, které se již na trhu objevily. Toto ohlášení vyžaduje okamžitou reakci a opatření. Každý rok zveřejňuje systém na internetových stránkách přehled své činnosti za uplynulé období. V něm jsou vždy uvedeny veškeré výrobky, na které přijal či naopak odeslal oznámení, a výsledky provedených kontrol. Takže se např. můžeme dozvědět, že 3.dubna 2008 systém RASFF v ČR obdržel od Komise oznámení o výskytu salmonely v mořských plodech podané Nizozemím nebo že Česká republika odeslala 24.září 2008 oznámení o výskytu mrtvých škůdců a viditelné plísni v sušených jablcích z Číny.²⁹ Také je u každého oznámení uveden dozorový orgán. K dispozici jsou i průběžné přehledy hlášení v systému, které vycházejí každý týden.

²⁹ Údaje z dokumentu Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva RASFF v ČR – Rok 2008 [online]. 2008- [cit. 2009-03-05], dostupný z WWW: <http://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/File/RASFF/Oznameni%20RASFF%20NKM_11-12-08_2.pdf>

6.2. Analýza nebezpečí a kritické kontrolní body

Systematický přístup k jakosti a bezpečnosti potravin v potravinářských podnicích vede k zavádění systémů řízení v oblasti potravin. Jedním z těchto systémů je Analýza nebezpečí a kritické kontrolní body (Hazard Analysis Critical Control Points, zkráceně HACCP). Již v samotném názvu tohoto systému jsou obsaženy dvě nejdůležitější role, které tento systém plní, a to analýza nebezpečí narušení bezpečnosti sledovaného výrobku a určení kritických bodů v celém technologickém procesu. Systém kritických bodů zajišťuje preventivní a systematický přístup k včasné identifikaci nebezpečí zdravotní závadnosti a také zamezuje vznik tohoto nebezpečí. Protože je systém založen na principu, že „jedna koruna prevence je lepší než léčení za 100 korun“, jeho důsledná aplikace snižuje nejen zdravotní rizika, ale také ekonomické ztráty ve výrobě. Systém upravuje Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 853/2004 o hygieně, v české legislativě zákon č. 110/1997 Sb. a vyhláška č. 147/1998 Sb., vše v platném znění.

V sedmdesátých letech se potravinářské a hygienické kontroly zaměřovaly pouze na finální produkty. Kontroly, které byly prováděny výhradně na konci výrobního procesu, ovšem byly nedostatečné pro zajištění bezpečnosti výrobků. Toto poznání vedlo k tomu, že dnes existuje kontrola napříč celým potravinovým řetězcem. Výrobci potravin v EU jsou povinni zavádět systém HACCP od roku 1993. Je zajímavé, že systém byl původně vytvořen v USA již v šedesátých letech a byl určen pro chemický průmysl. V potravinářském průmyslu byl přizpůsoben pro výrobu potravin, které byly určené pro kosmonauty NASA. Již v této době systém zajišťoval nejen nejvyšší kvalitu konečných produktů, ale kontroloval i všechny aspekty výrobního procesu, aby bylo vyloučeno co nejvíce možných rizik. V České republice je systém HACCP zaveden od roku 1997 pro všechny výrobce potravin. Od roku 2004 byl tento systém uzákoněn i pro prodej a uvádění potravin do oběhu, ale také pro stravovací služby.

Systém HACCP je zaváděn ve všech fázích potravinového řetězce, takže má velmi široký záběr přes suroviny a obaly, průmyslovou výrobu, transport a skladování až po zpracování potravin spotřebitelem či profesionálním kuchařem. Ty potraviny, které nejsou vyráběny v souladu se systémem, nesmějí být prodávány. Zavedení systému a dodržování jeho zásad podléhá kontrolám příslušných orgánů. Aby bylo

zajištěné jeho správné a účinné fungování, výrobci potravin jsou povinni vést si přesnou dokumentaci. Systém je založen na podrobném zhodnocení a analýze výrobního procesu a na následném stanovení všech potenciálních rizik. Tato rizika jsou rozdělena do třech kategorií: biologické, chemické a fyzikální - což znamená přítomnost cizích předmětů jako jsou kameny, kosti atd. Dalším krokem je pak definování kritických bodů. „Kritickým bodem je technologický úsek, jímž je postup nebo operace procesu nebo procesu uvádění potravin do oběhu, ve kterých je největší riziko porušení zdravotní nezávadnosti potravin a v nichž se uplatňuje ovládání různých druhů nebezpečí ohrožujících nezávadnost potravin s cílem zamezit, vyloučit, popřípadě zmenšit toto nebezpečí.“³⁰ Příkladem může být udržování určité teploty při skladování chlazených potravin, aby byl minimalizován růst některých bakterií. Zde je vidět, že odpovědnost za bezpečné potraviny prostupuje celým potravinovým řetězcem, protože i spotřebitel by měl kontrolovat teplotu v chladničce při skladování chlazených potravin. I na něm záleží, jestli se mu na stůl dostane bezpečná potravina.

Systém kritických bodů je stanoven pro každé nakládání s potravinou odděleně podle druhu potravin. Přihlíží se ke způsobu a rozsahu výroby potravin a k podmínkám jejího uvádění do oběhu. Vytváření plánu a udržování systému obvykle provádí malý tým pracovníků, kteří jsou odborníky v dané oblasti. Úspěšné zavedení postupů vycházejících ze zásad HACCP pak vyžaduje spolupráci a zapojení všech zaměstnanců potravinářského podniku.

³⁰ Komár, A. *Technologie, zbožíznalství a hygiena potravin, I.část Potravinářská legislativa a systém jakosti*, Brno 2007, str.75

7. Závěr

Pro splnění svého cíle zajistit svým občanům kvalitní a zdravotně nezávadné potraviny a obnovit důvěru spotřebitelů v tyto potraviny vytvořila Evropská unie rozsáhlou strategii, jež stojí na třech základních pilířích. Těmi pilíři jsou právní předpisy o bezpečnosti potravin, rozhodování na základě spolehlivých vědeckých poznatků a prosazování práva a kontrola. Ve své práci jsem se snažila rámcově popsat všechny tyto tři pilíře a zdokumentovat tak skutečnost, že Evropská unie se opravdu snaží svůj cíl naplnit. Ve spolupráci se všemi zúčastněnými stranami a po četných konzultacích s odborníky se za poslední desetiletí zrodila rozsáhlá potravinová legislativa, která postihuje snad všechny myslitelné aspekty mající i sebemenší vliv na potraviny a která drží krok s vývojem v této oblasti. Snaha o zajištění spolehlivých vědeckých poznatků vyústila v založení Evropského úřadu pro potraviny a dalších obdobných orgánů na národních úrovních.

To vše jde ruku v ruce s četnými kontrolami, které dohlížejí na dodržování právních předpisů. Je vidět, že Evropská unie se snaží udělat maximum pro ochranu svých občanů, důležité ale je, aby se do procesu zajištění bezpečnosti spotřebitelů zapojily hlavně členské státy. Jsou to totiž ony, kdo přijaté předpisy aplikuje a kdo dohlíží na jejich dodržování. Jsou to také ony, kdo má k občanům nejbliž. I přes všechny snahy Evropské unie systém nemůže a nebude dobře fungovat bez aktivní účasti států. Proto jsem ve své práci vše rozebrala nejen na úrovni Společenství ale také na úrovni České republiky, kterou jsem si zvolila jako příklad členského státu.

Myslím, že z této práce dobře vyplývá, že Evropská unie má propracovaný plán, jak ochránit evropské spotřebitele, a tento plán vhodnými prostředky realizuje. Odborníci se neustále snaží odhalit všechny skulinky, kterými by mohlo nebezpečí do potravinového řetězce proniknout, a pokud nějakou skulinku objeví, jsou bez prodlení přijatá potřebná opatření. Navíc jsou všechny informace prakticky okamžitě dostupné všem zúčastněným stranám, tudíž nedochází ke zbytečným prodlením. Proto je také evropský systém zajištění bezpečnosti potravin označován jako nejprísnejší a zároveň nejspolehlivější na světě.

Tento přísný systém má obrovský přínos pro spotřebitele i pro evropský trh. Spotřebitelům dává možnost jít do obchodu a beze strachu si koupit potraviny, které chtějí. Už se nemusejí starat, jaké pesticidy byly použity, jestli nejsou obaly zdraví nebezpečné atd. Samozřejmě že stoprocentní bezpečnost zaručit nelze, ale díky stávajícímu bezpečnostnímu systému je riziko minimalizováno. A díky tomu, že všechny právní předpisy jsou přijímány na základě analýzy rizika, je zamezeno vytváření neopodstatněných překážek volného pohybu potravin a krmiv.

Za normálních okolností se o bezpečnosti potravin příliš nemluví. Pokud se ovšem v potravinovém řetězci objeví nějaké nebezpečí, vždy se strhne vlna kritiky na nedostatečně propracovaný systém a nízký počet kontrol. Zamyslíme-li se hlouběji nad touto situací, shledáme, že odhalení nebezpečí je pozitivní fakt. Právě to, že vždy bylo nebezpečí zjištěno ve velmi krátké době, svědčí o funkčnosti zavedeného systému a o účinnosti kontrol, které jsou prováděny. Pokud by systém nebyl dobře zajištěn, potravinové krize, i ty které se již odehrály, by měly velmi vážné následky. Mohlo by docházet k velkým ztrátám na životech. V Evropské unii totiž žije přibližně 499,7 milionů obyvatel³¹ a je nutné si uvědomit, že EU vyváží potraviny i do jiných zemí mimo své hranice. Všichni tito lidé jsou případným nebezpečím ohroženi a spoléhají se na mechanismy Evropské unie.

Podle mého názoru se Evropské unii podařilo splnit svůj cíl v oblasti zajištění bezpečnosti potravin. Potraviny jsou bezpečné a důvěra spotřebitelů byla obnovena. To vyplývá ze zprávy Eurobarometru, která uvádí, že názory na pokroky učiněné v oblasti bezpečnosti potravin za posledních 10 let jsou kladné a že spotřebitelé velmi oceňují všechna opatření, která byla přijata.³² Nemůžu a ani nechci tvrdit, že se již nikdy neobjeví žádná potravinová krize, ale s jistotou můžu říct, že pokud se v potravinovém řetězci objeví nebezpečí, bude rychle identifikováno a vhodným opatřením mu bude zabráněno v dalším šíření díky komplexnosti a provázanosti evropského potravinového práva. A to je pro nás, spotřebitele, důležité.

³¹ Údaj publikován v článku „Počet obyvatel vzroste na půl miliardy lidí“ [online]. 2008- [cit. 2009-03-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/38/9862/clanek/pocet-obyvatel-eu-vzroste-na-pul-miliardy-lidi/>>

³² Údaje publikovány v článku „Bezpečnost potravin: jak vnímají rizika spotřebitelé v Evropě ...“, Potraviny dnes (Food today) [online]. 2006, č. 7 [cit. 2009-03-21], dostupný z WWW: <<http://www.eufic.org/article/cs/food-safety-quality/risk-communication/artid/Bezpecnost-potravin-rizik-spotrebitel/>>

Résumé

La sécurité des denrées alimentaires c'est une notion vague pour la plupart d'entre nous. Il est sûr que nous avons déjà entendu parler de cette notion mais nous ne savons pas quel est sa signification exacte. Les aliments sont des éléments indispensables pour notre vie. Nous ne pouvons pas vivre sans nous alimenter mais nous connaissons seulement peu d'aspects qui influencent nos denrées alimentaires. Nous ne nous intéressons pas de savoir si nos aliments sont sûrs, car nous tenons compte du fait que quelqu'un s'occupe de toutes ces affaires. C'est pourquoi nous trouvons cette problématique très intéressante.

L'assurance de la qualité et de la sécurité des denrées alimentaires et le renouvellement de la confiance des consommateurs sont deux priorités de l'Union européenne. Pour accomplir cet objectif, l'UE a créé trois piliers stratégiques. Des prescriptions juridiques, des décisions sur la base des acquisitions de la science et des contrôles systématiques. Cependant le système n'intégrait pas tous ces piliers toujours. L'Union européenne est née après la deuxième guerre mondiale. A cette époque, nous voyons faire beaucoup d'efforts pour assurer la suffisance des aliments pour tout le monde. Les conditions sur la sécurité alimentaire n'étaient pas strictes.

Suite au développement dans le domaine de denrées alimentaires, il est arrivé que les conditions soient rendues plus sévères et que la législation contemporaine soit élargie. De nouvelles prescriptions juridiques ont été adoptées et une stratégie complexe a commencé à se former. La stratégie n'a pas inclus des fourrages ce qui a été changé par le règlement n. 178/2002. Ce règlement est une pierre angulaire du droit alimentaire d'aujourd'hui, car il détermine les exigences générales du droit alimentaire et des processus relatifs aux aliments. Le règlement établit l'Autorité européenne de la sécurité des aliments et il intègre aussi des fourrages dans la chaîne alimentaire, ce qui aide à minimiser les risques. Le droit alimentaire est devenu plus cohérent et plus flexible grâce au système „de la ferme à la table“. Cela veut dire que le droit inclut tous les secteurs de la chaîne alimentaire – de la production primaire à la vente d'un produit. Dans tout le système „de la ferme à la table“, des personnes compétentes ont une

obligation de garantir la traçabilité des aliments avec lesquels elles sont ou elles étaient en contact.

Pour assurer la sécurité des consommateurs, il est nécessaire non seulement de découvrir le danger mais aussi de le communiquer rapidement aux autres personnes intéressées. Et c'est la raison pour laquelle un Système d'alerte rapide pour les denrées alimentaires et les aliments pour animaux a été mis en place. Ce système est sous forme de réseaux et il a pour son but de transmettre des renseignements sur des risques. La Commission européenne, des états membres et l'Autorité européenne de la sécurité des aliments font partie des réseaux.

Toutes ces mesures sont accompagnées par des nombreux contrôles qui garantissent le respect des prescriptions juridiques. Et c'est pourquoi le système européen qui assure la sécurité des aliments est considéré comme le système le plus rude mais aussi le plus fiable dans le monde.

Ce système apporte des avantages importants aux consommateurs et au marché commun. Nous pouvons aller au magasin et acheter des denrées alimentaires quelconques sans avoir peur. Nous ne devons pas faire attention si un emballage est sûr ou si des insecticides appliqués sont permis dans l'UE etc. Il est impossible de garantir la sécurité à cent pour cent, mais le risque est réduit au minimum. Ainsi grâce aux prescriptions juridiques qui sont basées sur l'analyse des risques, des obstacles inutiles de la circulation des aliments ne sont pas créés.

Habituellement nous ne parlons pas beaucoup de la sécurité des aliments. Mais quand on découvre un danger dans la chaîne alimentaire, nous pouvons entendre de nombreuses voix qui critiquent l'insuffisance de contrôles et d'assurance de la sécurité. Après réflexion, je pense que la découverte d'un risque est un fait positif. Tous les risques ont été trouvés dans le temps court, ce qui montre que le système fonctionne correctement et les contrôles réalisés sont effectifs. Dans le cas contraire, si quelque chose ne marchait pas justement, toutes les crises alimentaires auraient des conséquences très graves. Il est possible que beaucoup de gens puissent mourir puisque l'Union européenne a 499,7 millions d'habitants et on ne peut pas oublier que l'UE

exporte des denrées alimentaires dans les pays hors de ses frontières. Tous ces gens seraient menacés.

Selon moi, l'Union européenne a réussi à accomplir sa tâche dans le domaine de sécurité alimentaire. Les aliments sont sûrs et la confiance des consommateurs est renouvelée. Cela démontre le rapport fait par Eurobaromètre. Il mentionne que les gens apprécient tous les progrès et toutes les mesures prises sur le champ de sécurité alimentaire au cours de la dernière décennie. Je ne peux pas affirmer que les crises alimentaires n'apparaîtront jamais. Mais si elles apparaissent un jour, elles seront identifiées rapidement et des mesures appropriées seront prises pour empêcher la diffusion de la crise. Je peux dire cela avec certitude.

Glosář

Český výraz	Francouzský ekvivalent
Analýza nebezpečí	Analyse des risques, f
Asynchronní autorizace	Autorisation asynchrone, f
Bezpečnost potravin	Sécurité alimentaire, f
Bílá kniha o zdravotní nezávadnosti potravin	Livre blanc sur la sécurité alimentaire, m
Být pověřen běžným řízením	Etre chargé de l'administration courante
Členský stát Společenství	Etat membre de la Communauté, m
Definovat základní pojmy	Définir les notions essentielles
Diskutovat o návrzích zákonů	Discuter sur des propositions des lois
Dohlížet	Surveiller
Evropská komise	Commission européenne, f
Evropská unie	Union européenne, f
Evropský parlament	Parlement européen, m
Evropský úřad pro bezpečnost potravin	Autorité européenne de la sécurité des aliments, f
Generální ředitelství cel	Direction générale des douanes, f
Generální ředitelství Zdraví a ochrana spotřebitele	Direction générale de la Santé et des consommateurs, f
Geneticky modifikované organismy	Organismes génétiquement modifiés, m
Harmonizace národního práva	Harmonisation du droit national, f
Hygienická kontrola	Contrôle hygiénique, m
Kompetentní orgány státního dozoru	Organes compétents de la surveillance nationale, m
Kontrolní opatření	Mesure de contrôle, f
Konzumace	Consommation, f
Kritické body	Points critiques, m
Kulhavka	Limace, f
Lidské zdraví	Santé humaine, f
Maastrichtská dohoda	Traité de Maastricht, m
Ministerstvo zemědělství	Ministère d'Agriculture, m
Ministerstvo zdravotnictví	Ministère de la Santé, m
Nápojová společnost	Société de boissons, f
Nařízení	Règlement, m
Nařízení je přímo použitelné	Le règlement est directement applicable
Nevládní organizace	Organisation non-gouvernementale, f
Nezávislá vědecká stanoviska	Avis scientifiques indépendants, m
Novelizovat zákon	Modifier une loi
Oficiální jazyk	Langue officielle, f
Organizace sídlí v Bruselu.	L'organisation siège à Bruxelles.
Pohoda/Blahobyt zvířat	Bien-être des animaux
Pokuta	Amende, f
Potravina	Aliment, m/ Denrée alimentaire, f
Potravinová krize	Crise alimentaire, f
Poznatek vědy	Acquisition de la science, f

Pramen práva	Source du droit, f
Pravidla pro označování potravin	Règles d'étiquetage des denrées alimentaires, m
Právní předpis	Prescription juridique, f
Prvovýroba	Production primaire, f
Rada Evropské unie	Conseil de l'Union européenne, m
Reciprocita	Réciprocité, f
Riziko	Risque, m
Řízení rizika	Gestion des risques, f
Schválit pracovní program	Approuver le programme de travail
Síť	Réseau, m
Skladování	Entreposage, m
Slintavka	Fièvre aphteuse, f
Složení výrobku	Composition du produit, f
Směrnice	Directive, f
Společný trh	Marché commun, m
Spotřebitel	Consommateur, m
Správní rada	Conseil d'administration, m
Strategie bezpečnosti potravin	Stratégie de la sécurité alimentaire, f
Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva	Système d'alerte rapide pour les denrées alimentaires et les aliments pour animaux, m
Transparentnost	Transparence, f
Uvést na trh	Lancer sur un marché
Varování	Alerte, m
Vědecké výbory	Groupes scientifiques, m
Veřejné zdraví	Santé publique, f
Veterinární úřady	Autorités vétérinaires, f
Všechny sektory potravinového řetězce	Tous les secteurs de la chaîne alimentaire
Výkonná pravomoc	Pouvoir exécutif, m
Výkonný ředitel	Directeur exécutif, m
Vysledovatelnost	Traçabilité, f
Zakladatelská smlouva	Traité de fondation, m
Zákonodárná pravomoc	Pouvoir législatif, m
Zaručit vysokou míru ochrany lidského zdraví	Garantir un niveau élevé de protection de la santé humaine
Zásada předběžné opatrnosti	Principe de précaution, m
Zastupovat zájmy potravinářského průmyslu	Protéger les intérêts de l'industrie alimentaire
Země původu	Pays d'origine, m
Zemědělský produkt	Produit agricole, m
Životní prostředí	Environnement, m

Zdroje

Tištěné

- Komár, A. *Technologie, zbožíznalství a hygiena potravin I. část Potravinářská legislativa a systém jakosti*, Univerzita obrany, Brno 2007, 108 s., ISBN: 978-80-7231-257-3
- Komár, A. *Technologie, zbožíznalství a hygiena potravin V. část Bezpečnost v potravinářství*, Univerzita obrany, Brno 2008, 140 s., ISBN: 978-80-7231-279-5
- Suková, I. *Průvodce označováním potravin*, Ústav zemědělské ekonomiky a informací, Praha 2008, 54 s., ISBN: 80-7271-174-1
- Lidové noviny

Právní předpisy

- Bílá kniha o zdravotní nezávadnosti potravin (1999)
- Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002
- Smlouva o založení ES (1958)
- Usnesení vlády ČR č. 1320/2001 ke Strategii zajištění bezpečnosti potravin v České republice
- Usnesení vlády ČR č. 1277/2004 ke Strategii zajištění bezpečnosti potravin v České republice po přistoupení k Evropské unii
- Zákon č. 110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích
- Vyhláška č. 113/2005 Sb. o označování potravin a tabákových výrobků

Internetové zdroje

- http://jiri_necas.jetmouse.cz
- www.agris.cz
- www.agronavigator.cz
- www.bezpecnostpotravin.cz
- www.businessinfo.cz
- www.casopismaso.cz
- www.ciaa.be

www.ec.europa.eu

www.ekolist.cz

www.eu4journalists.eu

www.eufic.org

www.euractiv.cz

www.europa.eu

www.euroskop.cz

www.mpo.cz

www.mze.cz

www.spotrebitele.info

www.szpi.gov.cz

www.vscht.cz

www.vuze.cz

Přílohy

Příloha č. 1: Výčet právních předpisů z oblasti potravinového práva

Právní úprava v Evropské unii

- Nařízení Rady (EHS) č. 1208/81, kterým se stanoví klasifikační stupnice Společenství pro jatečně upravená těla dospělých kusů skotu
- Směrnice Rady 89/396/EHS o údajích nebo značkách určujících šarži, ke které potraviny patří
- Směrnice Rady č. 90/496/EHS o nutričním označování potravin, ve znění pozdějších předpisů
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 258/97 o nových potravinách a nových složkách potravin, v platném znění
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 1999/3/ES o stanovení seznamu Společenství potravin a složek potravin ošetřovaných ionizujícím zářením
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/13/ES o sblížení právních předpisů členských států týkajících se označování potravin, jejich obchodní úpravy a související reklamy
- Rozhodnutí Komise (ES) č. 2000/500, kterým se povoluje uvádění „žlutých pomazánkových tuků s přídavkem fytoosterolových esterů“ na trh jako potraviny nebo složky potraviny
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/18/ES, ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1830/2003 o zpětné vysledovatelnosti a označování geneticky modifikovaných organismů a zpětné vysledovatelnosti potravin a krmiv vyrobených z geneticky modifikovaných organismů
- Směrnice Komise č. 2002/67/ES o označování potravin obsahujících chinin a potravin obsahujících kofein
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1829/2003 o geneticky modifikovaných potravinách
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 o hygieně potravin
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 854/2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu určených k lidské spotřebě
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 882/2004 o úředních kontrolách za účelem ověření dodržování právních předpisů týkajících se krmiv a potravin a pravidel o zdraví zvířat a dobrých životních podmínkách zvířat
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1935/2004 o požadavcích na materiály ve styku s potravinami
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2073/2005 o mikrobiologických požadavcích na potraviny

Národní právní úprava

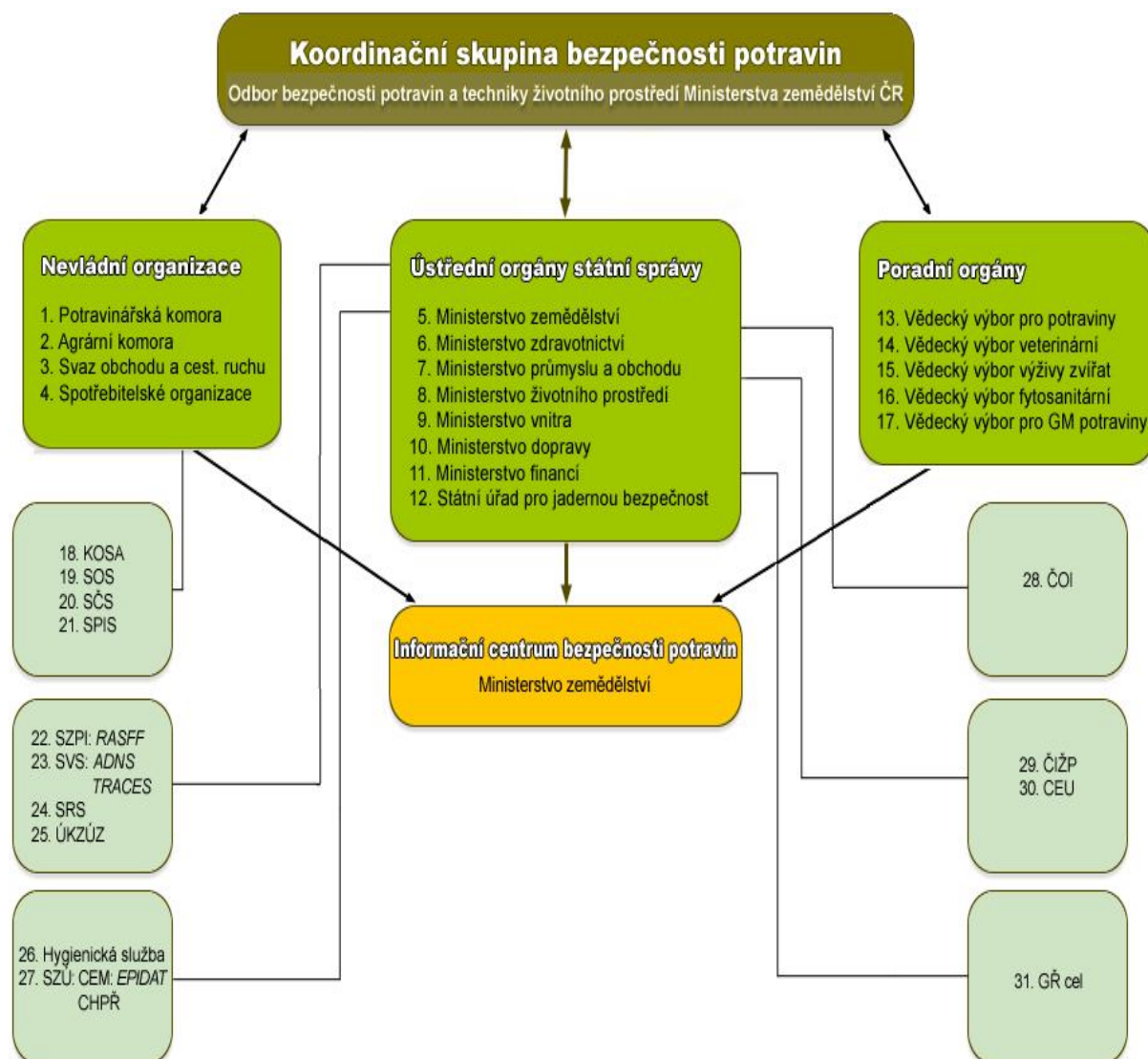
- Zákon č. 110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích
- Vyhláška č. 293/1997 Sb. o způsobu výpočtu a uvádění nutriční hodnoty potraviny a o značení údaje o možném nepříznivém ovlivnění zdraví

- Vyhláška č. 297/1997 Sb. o podmínkách ozařování potravin, o nejvyšší přípustné dávce záření a o způsobu značení
- Vyhláška č. 324/1997 Sb. o způsobu označování potravin a tabákových výrobků
- Vyhláška č. 147/1998 Sb. o způsobu stanovení kritických bodů v technologii výroby
- Zákon č. 166/1999 Sb. o veterinární péči
- Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví
- Vyhláška č. 37/2001 Sb. o hygienických požadavcích na výrobky přicházející do přímého styku s vodou a na úpravu vody
- Vyhláška č. 38/2001 Sb. o hygienických požadavcích na výrobky určené pro styk s potravinami a pokrmy
- Zákon č. 102/2001 Sb. o obecné bezpečnosti výrobků
- Zákon č. 185/2001 Sb. o odpadech
- Zákon č. 477/2001 Sb. o obalech
- Vyhláška č. 53/2002 Sb. kterou se stanoví chemické požadavky na zdravotní nezávadnost jednotlivých druhů potravin a potravinových surovin, podmínky použití látek přídatných, pomocných a potravních doplňků
- Vyhláška č. 54/2002 Sb. o identitě a čistotě přídatných látek
- Zákon č. 146/2002 Sb. o Státní zemědělské a potravinářské inspekci
- Vyhláška č. 54/2004 Sb. o potravinách určených pro zvláštní výživu a o způsobu jejich použití
- Vyhláška č. 252/2004 Sb. o pitné vodě
- Vyhláška č. 450/2004 Sb. kterou se stanoví druhy přídatných látek a extrakčních rozpouštědel a podmínky jejich použití při výrobě potravin
- Vyhláška č. 446/2004 Sb. kterou se stanoví požadavky na doplňky stravy a na obohacování potravin potravními doplňky
- Vyhláška č. 447/2004 Sb. o požadavcích na množství a druhy látek určených k aromatizaci potravin, podmínky jejich použití, požadavky na jejich zdravotní nezávadnost a podmínky použití chininu a kofeinu

=> vše v platném znění³³

³³ Výchet právních předpisů vychází z: Komár, A. *Technologie, zbožíznalství a hygiena potravin I. část Potravinářská legislativa a systém jakosti*, Brno 2007, str.100-104
 Voldřich, M., Šotolová, P. *Evropská a česká legislativa ve výrobě a distribuci potravin*, prezentace [online]; [cit. 2008-10-19]. Dostupný z WWW:
 <http://www.vscht.cz/ktk/www_324/studium/DRI/03.pps>

Příloha č. 2: Struktura systému bezpečnosti potravin v České republice

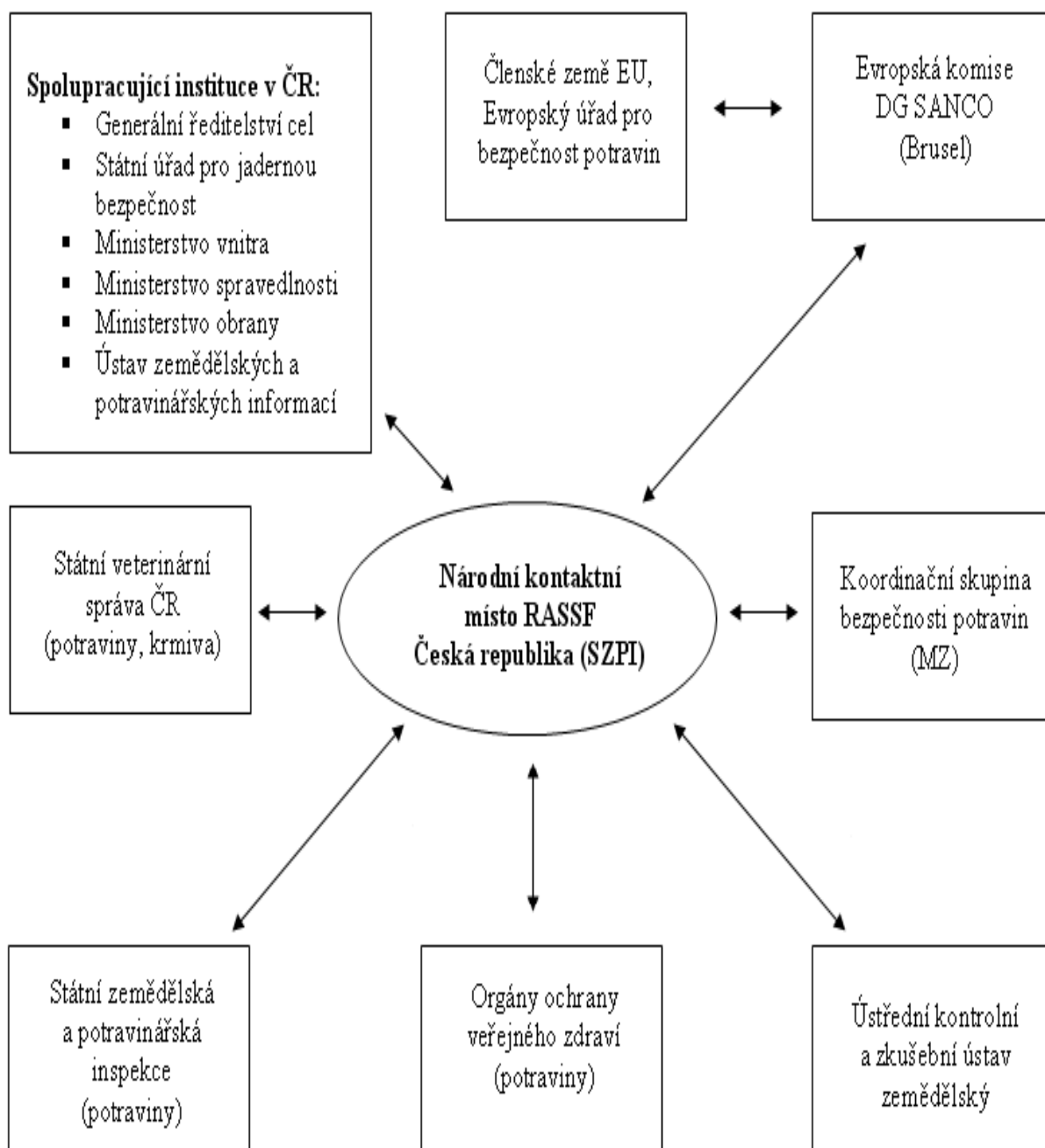

34

Použité zkratky: 18. Koalice občanských spotřebitelských aktivit, 19. Sdružení obrany spotřebitelů, 20. Sdružení českých spotřebitelů, 21. Spotřebitelský a poradenský informační servis, 22. Státní zemědělská a potravinářská inspekce, 23. Státní veterinární správa: Systém pro hlášení nálezů (Animal Disease Notification System) a Jednotný veterinární informační systém EU (Trade Control and Expert System), 24. Státní rostlinolékařská zpráva, 25. Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, 27. Státní zdravotní ústav; Centrum epidemiologie a mikrobiologie SZÚ; Centrum hygieny potravinových řetězců SZÚ; EPIDAT- systém pro hlášení případů infekcí v ČR, 28. Česká obchodní inspekce, 29. Česká inspekce životního prostředí, 30. Český ekologický ústav, 31. Generální ředitelství cel

³⁴ Zdroj schématu: [2008-11-05]. Dostupný z WWW:
<<http://www.bezpecnostpotravin.cz/attachments/mapa.html>>

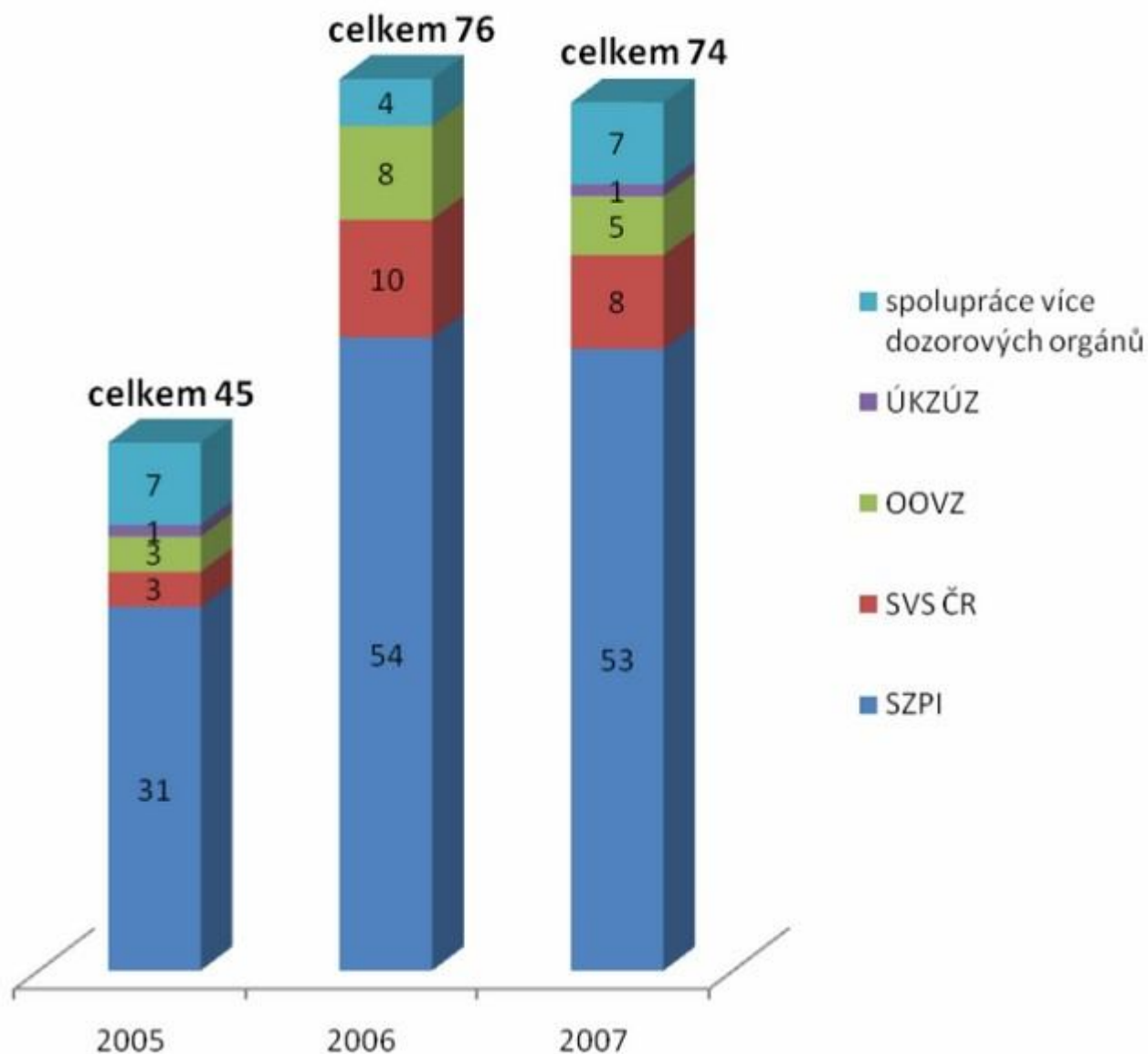
Příloha č. 3: Fungování systému RASFF v České republice

35

³⁵ Zdroj schématu: [2009-02-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1002819&docType=ART&nid=11414>>

Příloha č. 4: Oznámení odeslaná systémem RASFF v letech 2005 až 2007

36

SZPI (Státní zemědělská a potravinářská inspekce) – převážně potraviny neživočišného původu

SVS ČR (Státní veterinární správa) – potraviny živočišného původu

ÚKZÚZ (Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský) – krmiva

OOVZ (Orgány ochrany veřejného zdraví) – materiály přicházející do styku s potravinami

³⁶ Zdroj grafu: [2009-01-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/kvalita-jakost/system-rychleho-varovani-pro-potraviny/1000513/49678/>>

Anotace

Tématem této práce je evropská politika v oblasti bezpečnosti potravin. Jejím cílem je zhodnotit, jaký význam má zajištění bezpečnosti potravin pro evropský trh a pro evropské spotřebitele. První část stručně shrnuje nejdůležitější historické okamžiky od zajištění dostatku potravin pro všechny až po vytvoření propracovaného systému s názvem „z farmy po vidličku“, který zahrnuje celý potravinový a krmivářský řetězec. Také definuje základní pojmy související s daným tématem. Další části zahrnují potravinovou legislativu a orgány, které právní předpisy vytvářejí a dohlížejí na jejich dodržování. Na závěr je v práci zařazena kapitola, která se zabývá Systémem rychlého varování pro potraviny a krmiva a Systémem HACCP. Oba tyto systémy jsou důležité při zajišťování bezpečnosti spotřebitelů. Práce umožňuje vytvoření představy o komplexnosti stávajícího systému zajištění bezpečnosti potravin.

Annotation

The theme of the bachelor thesis is the European food safety policy. Its objective is to evaluate the importance of the food safety assurance for the European market and European consumers. The first part briefly summarizes the most important moments of history – from food sufficiency assurance for everyone to creation of elaborate system named „from the Farm to the Fork“ which includes whole food and feed chain. This part also defines essential notions associated with given theme. Next parts involve food legislation and establishments which create legal enactments and control if these enactments are respected. The last section deals with the Rapid Alert System for Food and Feed and the Hazard Analysis Critical Control Points. Both of these systems are fundamental for assuring the consumers safety. The thesis facilitates to create the idea of current system complexity for food safety assurance.